

MALMÖ
FORNMINNESFÖRENING

ÅRSSKRIFT 1935

där rester av tegelgolv anträffades. I hopp att råka murar i förbindelse med den södra delen av byggnaden utgrävdes områden öster och väster om trappans övre norra del, dock utan resultat. Därefter framdrogs en grav i nordlig riktning över hela tomten till Norra Vallgatan. Framme vid denna gata anträffades på omkring 2 meters djup en mäktig mur, av vilken dock endast de väldiga grundstenarna återstå. Muren, vars östra del förstörts, kunde följas väster ut till c:a 6 m. längd, därefter omöjliggjorde närheten till en angränsande husgavel vidare framgrävande.

Samtidigt med detta arbete upptogs provgropar på skilda ställen inom tomten och därvid gjordes den intressanta upptäckten, att hela området mellan den södra anläggningen och den norra grundmuren utgjordes av ett enda gravfält. Ofta kvarstå lämningarna av kistorna som mörka ränder i sanden och rostiga spikar markera hopfogningspunkterna. I andra fall synes det, som om man hade att göra med massgravar, där de döda lagts så tätt, att de skjuta över och under varandra. Av vissa spridda skelettdelar och kranier i fyllningsjorden över kistorna tyckes framgå, att området under längre tid använts som begravningsplats. — Tyvärr har det ännu icke varit möjligt att datera denna kyrkogård. De fåtaliga krukrfragmenten o. dyl. i jordlagren vid skeletten ha närmast kunnat hänföras till 1600-talet. — De rikhaltiga lösfynden, vilka i övrigt tillvaratagits under grävningar på tomten, ha förts till Malmö Museum, där de komma att efterhand undersökas och konserveras. Professor Gaston Backman i Lund har välvilligt ställt sig till förfogande i och för vetenskaplig undersökning av de framgrävda skeletten.

Grävningsarbetet torde komma att återupptagas innevarande vår, varefter en detaljerad grävningsberättelse kommer att avgivas.

Föreningens bibliotek har genom gåvor och byten med andra hembygdsföreningar högst betydligt ökat. Många av föreningens medlemmar ha begagnat sig av detsamma både för hemlån och vid studier i stadsarkivet.

Någon förändring i styrelsen har icke skett. — Vid Skånes hembygdsförbunds årsmöte på Ven, vari flera föreningsmedlemmar deltog, representerades föreningen av sin ordförande, polismästaren Yngve Schaar.

Medlemsantalet uppgick den 31 december till 206, vilket utgör en ökning under året av 23 personer.

Av kassaförvaltarens redogörelse för föreningens inkomster och utgifter framgår, att kassans behållning den 31 december utgjorde:

5 st. Konungariket Sveriges Stadshypoteks	
kassaobligationer, vardera å 1000: — kr.	5000: —
1 st. Svenska Statens premieobligation	50: —
I sparbank innestående	513: 62
På postgiro „	8: 80
Kontant i kassan	6: 34
	Summa kronor 5578: 76

MALMÖ TENNGJUTARE.

I.

HISTORIK.

Av JANNE AGRI.

Det gamla tenngjutarehantverket tillhör numera de utdöda yrkena. Det har fyllt sin uppgift, som under yrkets glansdagar var särskilt betydelsefull. Dess utövare, de gamla tenngjutarna, utgöra också en yrkesgrupp, intressantare än mången och väl värd att närmare göra bekantskap med. Av mästarna i Malmö känner man också de flesta — de äldsta från medeltidens dagar.

Tenngjutarekonsten har liksom så många andra yrken och färdigheter förts hit från Tyskland, där den var känd redan på 1200-talet. År 1354 omtalas kann- eller tenngjutare i de nordtyska städerna, och i Hamburg fanns 1375 ett kann- och grytgjutarekrå. Med Nordtyskland stod Danmark under 1300- och 1400-talen i livlig förbindelse, och det torde icke ha dröjt länge, förrän tenngjutarekonsten blev känd även här. I en skråordning för Odense "smedesvennelag" utfärdad år 1452 föreskrives bl. a. att även "kandestöffuersvenne" kunde få ingå i laget. Tydligt fanns det då tenngjutare verksamma i Danmark, och Malmö var ju vid denna tid en dansk stad.

Det är dock först från 1500-talets andra årtionde, som skriftliga källor bevisa förekomsten av tenngjutare i Malmö. I stadens äldsta skattelängder, från åren 1517—1519, påträffas två "kandestöffwer" jämte flera grydestöbere, en yrkesgrupp, som stod tenngjutarna nära, men som rätt snart dog ut.

Det bör här anmärkas, att benämningen tenngjutare på de yrkesmän, det här är frågan om, ej är den ursprungliga. Under hela den danska tiden var först kandestöffwer och sedan kandestöber den vanliga. Men den brukades icke endast som titel utan fick i de flesta fall även utgöra efternamn, ett bruk, som i äldre tid var mycket vanligt inom de flesta yrken. I Malmö höll sig

namnet kandestöber kvar in på 1680-talet, då det utträngdes av kannestöpare eller det rent svenska kanngjutare. Först på 1720-talet slog benämningen tenngjutare igenom.

Med undantag av de nämnda räkenkaperna från början av 1500-talet finnes från detta århundradet endast fragmentariska uppgifter om stadens hantverkare, och det är endast enstaka mästarenamn, som bevisa tillvaron av tenngjutare. På 1590-talet börja dock källorna att flöda rikare, och från den tiden och fram till yrkets utdöende för 60 å 70 år sedan känner man så gott som alla i staden bosatta mästare.

Vanligen funnos två mästare samtidigt, någon gång tre men aldrig fler. Talrikast voro de på 1600-talet. Några stormästare blevo de dock aldrig i den meningen, att de sysselsatte en stor arbetsstyrka. Ofta stodo de ensamma i sin verkstad, och mer än två eller tre arbetare hade de sällan eller aldrig. Icke heller som kår kommo tenngjutarna att utöva något större inflytande. Därtill voro de i antal för ringa. År 1694 t. ex. hade Malmö 184 hantverksmästare, och av dem var endast en tenngjutare. År 1717 voro förhållandena desamma; av de 111 mästarna tillhörde endast två detta yrke.

Huruvida malmömästarna under den danska tiden tillhörde något ämbete är icke känt. Något tenn- eller kanngjutareämbete fanns icke i Norden förrän 1545, då Stockholms gryt- och kanngjutareämbete bildades, och till detta ämbete torde mästarna i Malmö näppeligen ha hört. Skåne var ju fortfarande danskt. Trolikare är det däremot, att malmötenngjutarna lydde under ett tyskt ämbete liksom tenngjutarna i Köpenhamn, vilka åtminstone 1581 tillhörde ämbetet i Lybeck. Köpenhamn fick dock eget ämbete 1654.

Om ämbetsförhållandena under den första svenska tiden råder likaledes ovisshet, men från början av 1700-talet och fram till århundradets mitt lydte mästarna i Malmö under Stralsunds kanngjutareämbete. Stralsund var ju då en svensk stad. Sedan tillhörde malmötenngjutarna dels det år 1748 nyorganiserade ämbetet i Göteborg och dels det år 1762 bildade ämbetet i Jönköping. I Malmö har däremot aldrig funnits något tenngjutareämbete.

Liksom guldsmederna stodo även tenngjutarna under myndig-

heternas kontroll. Redan under dansk tid skulle de stämpla sina arbeten med såväl sitt eget som stadens stämpel. Denna skyldighet blev under svensk tid strängare. Tid efter annan utfärdades nya förordningar rörande tenngjutarna och deras tillverkningar. Särskilt betydelsefull var Kungl. Maj:ts förordning angående kanngjutareämbetena utfärdad den 14 mars 1694. Enligt denna skulle allt bearbetat tenn vara antingen två-, tre- eller fyrstämplat allt efter tennets finhet. Stämplarna utgjordes liksom tidigare av mästare- och stadsstämpel, och som en nyhet tillkom årsbokstav. Tennarbeten tillverkade 1694 skulle stämplas med A, arbeten från 1695 med B o. s. v.

Priserna voro också reglerade, och från år 1615 finnes bevarad en av Malmö borgmästare och råd på kunglig befallning utfärdad taxa för stadens tenngjutare. Den stadgade, att ett skålpund engelskt tenn, som köptes nytt av tenngjutaren, skulle kosta 20 skilling, ett skålpund tyskt tenn 1 mark, d. v. s. 16 skilling, och ett skålpund vanligt tenn, sådant som gjordes i Danmark, 14 skilling. För att omstöpa gammalt tenn fick tenngjutaren i arbetslön taga tre skilling skålpundet. Samtidigt påmindes tenngjutarna om skyldigheten att stämpla sina arbeten, och om de gjorde något falskt arbete, hotade dem straff enligt lag.

Om det än var sällan de gamla tenngjutarna samlade någon förmögenhet, voro de dock i äldre tid ofta välbärgade och sutto vanligen med egen gård. Efter 1700-talets mitt blev däremot malmömästarnas ekonomiska ställning genomgående sämre. Orsakerna härtill voro nog flera. Visserligen var behovet av tennarbeten, såsom fat, kannor, tallrikar o. s. v. alltså stort, men konkurrensen var nu större än tidigare. Under den danska tiden torde malmömästarna ha behärskat hela eller större delen av Skåne, och ännu så sent som 1717 bodde hälften av provinsens fyra tenngjutare i Malmö. Vid 1700-talets mitt fanns det fortfarande endast två mästare i Malmö mot fyra i det övriga Skåne. Med tiden steg antalet mästare ute i provinsen ytterligare, under det att Malmö under 1800-talet redde sig med en tenngjutare. Även har man redan tidigt att räkna med import av arbetat tenn till priser, som voro svåra att konkurrera med.

Men alla svårigheter till trots höllo malmötenngjutarna sitt anseende uppe, om man undantager i ett par fall. Otvivelaktigt

stodo dessa yrkesmän ganska högt på rangskalan, och alltid tillhörde de de mera kända av stadens borgare. Efter tidens sed gick yrket vanligen i arv, vilket de följande mästarebiografierna tydligt visa. Man känner också flera fall av regelrätt konserveration, som det hette, då en gesäll vid övertagandet av en avliden mästares verkstad även gifte sig med änkan. Det bör även nämnas, att av stadens forna tenngjutare flera voro av utländsk härkomst, men så var ju vanligt inom de flesta hantverk.

Ännu vid 1800-talets början stod tenngjuteriet ganska högt, men efter något årtionde började det gå tillbaka. Glas och porslin trängde allt mer och mer undan de gamla husgeråden av tenn. Det gamla yrket kämpade förgäves med en ny tid. Vid 1800-talets mitt förde det en tynande tillvaro. Det var nu dömt till undergång, och när den siste tenngjutaren i Malmö för 60 år sedan slutade sina dagar, var det i fattigdom.

Efter denna korta översikt över yrket följer en förteckning på kända mästare. För tiden efter 1640 upptager den samtliga. Dessförinnan står ingen fullständighet att vinna, om än namnet på ytterligare en eller annan tenngjutare skulle kunna påträffas i arkivens gömmor.

MÄSTARE.

N i e l s L a u r s e n (Niels Kandestöffwer) förekommer i skattelängderna 1517—1519 och nämnes i rådstuvurättens dombok 1530, då han var död. Han hade en son Laurs Nielsen, som 1539 nådde myndig ålder och emottog sitt fädernearv. Av skattens storlek att döma var Niels Laursen en framstående mästare. Han bodde i egen gård, som han själv låtit bygga. Den låg vid Östergatan i nuvarande kvarteret Kronan å den tomt, som sedermera fick nr 208. Hans sigill finner man bland de 36 vaxsigill, som hänga under ett pergamentbrev från år 1520 rörande borgmästare och råds överenskommelse om handeln med allmogen.

L y i c k e K a n d e s t ö f f w e r förekommer i 1519 års skattelängd boende i stadens första fjärding.

Hans Kandestöber nämnes i en saköreslängd 1538 och i Sankt Petri kyrkas räkenskaper 1556. Förstnämnda år hade han varit utsatt för ett överfall, och år 1556 hyr han på sin livstid en sittplats eller ett "stolested" i Sankt Petri kyrka.

Michil Francke (Michil Kandestöber) omtalas 1539, då han Sankt Valborgs afton blev uppkallad på rådhuset och av borgmästare och råd anställd som bösseskytt mot en årlig lön av 30 danska mark och frihet från skatt till konungen och staden.

Jörgend Kandestöber, känd från bouppteckningen efter honom 1573. Vid hans död fanns i verkstaden ett stort förråd arbetat och oarbetat tenn. Det nämnes danskt och lybskt mangott samt "rugh tinn". Ett parti färdiggjort arbete på 85 lispund 1 skålpund värderades till 603½ mark. Redskapen med allt tillbehör hade ett värde av 90 mark. Vidare nämnes i bouppteckningen det gods, som kom från Lund, vilket tyder på att hans verksamhet sträckt sig även till denna stad. Boet i övrigt rörde en framstående borgare. Dock ägde han ingen fastighet, men den efterlämnade förmögenheten uppgick likväl till över två tusen mark, en stor summa på den tiden.

Mats Kandestöber nämnes bland värderingsmännen i Jörgend Kandestöbers bouppteckning 1573.

Philippus Kandestöber förekommer nämnd i handlingarna åren 1587—1598. Under dessa år betalade han landgille till staden för "en have" på Södervärn. Enligt stadens skattelängd för år 1596 bodde han i stadens tredje rote. Jämte några andra borgare blev han den 28 januari 1597 kallad inför borgmästare och råd för att svara för någon olovlig handel med fisk. Förseelsen var dock icke av allvarlig natur, ty han fick rätt att fortsätta med denna handel, så snart han ingick i fiskblötarelaget och gjorde sina skyldigheter mot detta.

Joen Kandestöber nämnes under åren 1587—1601. Han var gift, och hustrun hette Kirstine. Han bodde vid Algaden eller nuvarande Östergatan i en gård, som låg, där man nu finner Sydsvenska Dagbladets hus. Gården (sedermera nr 220) hade Joen Kandestöber köpt av Niels Fickisön. Något köpebrev

dem emellan blev emellertid aldrig utfärdad, men i vittnes närvaro hade Fickisön den 7 november 1588 erkänt köpets riktighet. Kort efter dog Fickisön, och hans änka ville icke stå till köpet. Tvisten drogs inför borgmästare och råd. Joen Kandestöber låg vid detta tillfälle allvarligt sjuk, men hans hustru förde hans talan inför rätten med sådan framgång, att rådet gav Joen köpebrev på gården. Enligt 1596 års skattelängd betalade Joen Kandestöber mer än dubbelt så mycket i skatt som yrkesbrodern Philippus. För olovligt förhållande till sin piga fick han 1601 böta 100 mark.

Jacob Kandestöber, känd från handlingar 1611—1624. Hans hustru hette Kirstine Joensdatter och var dotter till Joen Björnsön och Else Henningsdatter. Åren 1611—12 bodde han i stadens nionde rote, 1613 hade han flyttat till Östre Kirkestrede eller nuvarande Mårtensgatan, som tillhörde andra roten, men 1617 och 1621 finna vi honom åter i nionde roten. I en inkvarteringsrulla från 1624 bestämmes hans bostad till ”norr mot slottet i de små gatorna vid stranden”.

Söffren Kandestöber nämnes i skattelängder åren 1613—1621. Även han bodde på olika ställen i staden. År 1613 bodde han i femte roten, två år senare i den sjätte och 1621 i den sjunde. I skattehänseende tillhörde han de lägsta skattedragarna och betalade långt mindre skatt än de båda andra samtida kanngutarna.

Niels Jespersen nämnes i 1611 års skattelängd och därefter på en mängd ställen i samtida handlingar. Han dog 1653 och begrovs på Sankt Petri kyrkogård den 9 december. Nils Jespersen var gift två gånger. Första hustrun hette Johanne Waltersdatter och var död 1636. Andra hustruns namn var Maren. Hon överlevde sin man ett års tid.

Niels Jespersen eller Niels Kandestöber, som han ofta kallades, bodde 1611 i första roten eller öster ut i staden. Några år senare hade han flyttat till den tredje roten, och 1626 bodde han i en egen gård liggande vid norra sidan av Stortorget på den plats, där nu Östra Hamngatan mynnar ut. Gården hade han köpt av Niels Holgersen efter att en tid ha haft den i pant för ett lån.

Här blev han boende till sin död. Som skattebetalare stod han främst bland kanngjutarna.

Ofta finner man Niels Kandestöber invecklad i affärer. Än har han lånat ut pengar mot pant, och än är han skyldig andra pengar. Hans liv förflöt icke heller utan äventyr. På hemvägen från en resa till Låland 1626 strandade färjan vid Möen, varvid han fick en del tillhörigheter förstörda. Kort före sin död var han inblandad i ett slagsmål, som fick rättsligt efterspel.

Vid skiftet efter första hustrun var Niels Jespersen en förmögen man, och i arv fick sonen Lauritz 600 daler och dottern Johanne 300 daler, vilka pengar dock skulle bliva innestående i gården. Bouppteckningen efter andra hustrun, daterad den 12 mars 1655, visar däremot endast en behållning på omkring tre hundra daler att dela mellan de tre omyndiga barnen Erik, Gesche och Peder.

I en rulla över borgerskapet från år 1652 påträffas en "Niels Kandestöber" boende i Hjulhamnsstredet, vilken person dock måste vara identisk med Niels Jespersen.

Hendrich Kandestöber förekommer i en inkvarteringsrulla 1624, då han bodde i kvarteren mellan Vester- och Norra Vallgatorna. Borgare blev han dock först i början av år 1627, då han i burskapspengar erlade två kuranta daler. Han levde ännu 1634. Hans hustru hette Karine (Karen), och hon överlevde honom. Hon nämnes 1645 som änka och boende i femte roten.

Rasmus Heideman påträffas i handlingar första gången 1627 och var verksam i staden till sin död antingen 1654 eller i början av följande år. Hans hustru hette Kirstine (Kirsten) Joensdatter och var möjligen änka efter Jacob Kandestöber. Hon överlevde sin man.

Rasmus "Kandestöffuer" förklarades 1627 skyldig att utgiva 135 lybska mark och 8 skillingar för några varor, som hans "salige formand" Jakob Kandestöber erhållit av Hans Wullenweffuer. Detta tyder på att Rasmus Heideman hade övertagit Jakobs änka eller verkstad eller kanske bådadera. Rasmus Heideman nämnes sedan i en skattelängd från 1645, då han bodde i första roten och var en god skattedragare. Han tillhörde

det beväpnade borgerskapet och var 1652 korporal vid första kompaniet. Han bodde då vid Östergatan.

Hans verksamhet som kanngjutare var omfattande. Kunder hade han vida omkring, såsom i Lund, Vomb, Everlöf, Revinge, Dalby o. s. v., och vid sin bortgång var han förmögen. Han bodde i egen fastighet, och boets behållning uppgick till 1,676 daler 2 mark. Därav utgjorde tennförrådet några hundra daler, och verktygen, som tillhörde hantverket, voro taxerade till 40 daler.

Michel Simensen är upptagen i en rulla över borgerskapet 1652 och nämnes sedan i olika handlingar till sin död 1663. Han begrovs den 10 februari. År 1658 var han gift. Hans hustru, Maren Carstensdatter, vars föräldrar invandrat från Tyskland, överlevde honom och blev gift med kanngjutare Anthoni Mortensen.

Michel Simensen bodde 1652 vid Östergatan och antagligen redan då i den gård, han här ägde vid sin död. Hans namn figurerar en och annan gång i stadens domböcker. År 1659 anklagades han av överste Mörner för att levererat några tennsaker av sämre tenn än det, han emottagit till gjutning. Han nekade till denna förfälskning och var villig att återlämna lika mycket gott krontenn i utbyte mot de förfärdigade varorna. En annan gång anklagade han sin piga för stöld, vilken han dock icke kunde bevisa. Han efterlämnade ingen nämnvärd förmögenhet men fyra barn, alla under 16 år.

Hendrich Matthiesen, verksam som kanngjutare i Malmö från mitten av 1650-talet till 1680, då han flyttade till Kristianstad, där han dog den 8 mars 1684. Redan 1658 var han gift. Hans hustru, Kirsten Hansdotter, dog i Malmö 1670 (begraven på Petri kyrkogård den 8 juli).

Hendrich Kandestöber bodde åren 1658—1680 vid Östergatan i stadens första rote, där han själv ägde en gård, vilken vid hustruns död taxerades till 550 daler. Han var en betrodd borgare och förde en tid kämnersräkenskaperna. Han synes dock icke ha varit nöjd med förhållandena här. Den 14 augusti 1680 uppsade han sitt borgerskap i Malmö och flyttade med all sin egendom till Kristianstad, där han den 3 november samma år

vann burskap såsom "kannestöpare". Yrket drev han här till sin död. Vid sin bortgång hade han inga andra anhöriga än möjligen en broder i Köpenhamn. Några arvingar inställde sig emellertid icke i Kristianstad, och tre år efter Matthiesens död skiftades kvarlåtenskapen. Vad som blev över, sedan skulderna blivit betalade — något över 400 daler — tillföll Kungl. Maj:t.

Haagen Haagensen Falck förekommer i mantals- och inkvarteringslängder åren 1662—1676. År 1679 var han död. Han var gift med Kirstine Torsdatter, som överlevde honom åtminstone ett tiotal år. Han gick mest under namnet Haagen Kandestöber. Sin mesta tid bodde han i stadens andra rote. Någon framskjuten mästare tycks han icke ha varit. Han hade en son, Abraham, som också var kanngjutare och som sedermera var verksam i Malmö en kort tid.

Anthoni Mortensen nämnes i olika handlingar åren 1664—1671. År 1672 var han död. Han äktade omkring 1664 Michel Simsens änka Maren Carstensdatter, som även överlevde honom och nämnes i en inkvarteringslängd från år 1679.

Anthoni Mortensen blev mästare i Malmö vid samma tid, som han gifte sig. Måhända övertog han också Michel Simsens verkstad. Under hela sin mästartid i Malmö bodde han i stadens andra rote, och 1668 nämnes han som husägare. Lyckan var honom emellertid icke bevågen. I 1671 års mantalslängd säges det om honom och hans hustru, att de äro "forarmede", d. v. s. utfattiga. Kort efter avled han, sörjd av änka och "många små barn". Hans änka nämnes 1672. Två år senare är hon på väg till Hamburg för att hämta ett arv efter en där avliden broder.

Peter Tideman onämnes åren 1681—1689. Han var av tysk härkomst och nämnes 1683 i samband med grundandet av den tyska församlingen i Malmö. Hans namn "Peter Tijdman" förekommer 1689 i en förteckning på 96 i Malmö bosatta tyskar. Om Peter Tidemanns familjeförhållande känner man ingenting. Han bodde i stadens andra rote; år 1683 närmare bestämt vid Kalendegatan.

A b r a h a m H a a g e n s e n F a l c k var son till förenämnde Haagen Haagensen Falck och dennes hustru Kirstine Torsdatter. År 1680 vistades han i Köpenhamn men var 1688 återkommen till Malmö och bodde hos sin moder. Antagligen var han redan då sin egen mästare. "Abraham Kannestöpare" blev dock ingen gammal malmömästare. Redan 1691 är han försvunnen ur stadens skattelängder; antingen död eller flyttad till annan ort.

H a n s J a c o b s s o n F a l c k var född i Hamburg och dog i Malmö 1692 (begraven den 27 september). Han gifte sig i Malmö den 21 maj 1681 med Karen Mattsdotter, som var född i slutet av år 1648. Efter Hans Falcks död blev hon omgift med kanngjutaren Detlof Gröpel och dog som änka den 8 mars 1718 i Malmö.

Hans Falck finner man oftast under namnet "Hans Kannestöpare". Han nämnes i olika handlingar från år 1681 till sin död. Han bodde i stadens andra rote. Att döma av hans blygsamma skatt kan han icke ha varit någon mera framstående hantverkare. Dock ägde han egen fastighet, gården nr 131 vid Östergatan, vilken gård 1692 bestod av ett envåningshus åt gatan, 10 alnar långt och inrymmande en varm stuga; in på gården låg en halvlänga med två kamrar till verkstad.

Efter Hans Falcks död fortsatte änkan att driva tenngjuteriet, tills hon omkring 1694 på nytt gifte sig.

D e t l o f G r ö p e l var född omkring 1656 och dog den 20 december 1711 i Malmö i en ålder av 55 år. Omkring 1694 blev han gift med kanngjutare Hans Falcks änka Karen (Karna) Mattsdotter, som var född i slutet av av år 1648, och dog den 8 mars 1718 i Malmö, 69 år gammal.

Detlof Gröpel blev mästare i Malmö kort efter Hans Falcks död eller omkring 1694. Samtidigt som han övertog den gamla tenngjutaregården, fastigheten nr 131 vid Östergatan, konserverade han änkan. Av allt att döma var han en skötsam mästare, men ej sällan präglas hans verksamhet av bekymmer. I en inlaga till borgmästare och råd, daterad den 28 juli 1697, klagar han över sin fattigdom, sina stora skatter och den dryga inkvarteringen. Visserligen var han nu ensam kanngjutare på platsen, skriver han, men det skedde honom stort intrång i yrket av

fuskare, vars antal snarare till- än avtog. Dels var det soldater under garnisonen och dels ryttare ute på landsbygden, som med full uppsättning av redskap reste omkring och arbetade hos präster och andra ståndspersoner. Detta var ett stort intrång i hans näring, och han bad bevekande, att detta olovliga utövande av hans yrke måtte förbjudas.

Vidare besvärade han sig över att köpmännen i staden importerade färdigarbetat tenn, som de sålde i sina bodar. Själv måste han därför fara omkring på marknader med vad han förfärdigade, vilket icke kunde ske utan stor kostnad. För det tenn, han köpte från utlandet, måste han betala stora sjötullen, och för de varor, han förde med sig på marknader, måste han återigen betala tull. Hans marknadsbesök avlöpte icke heller alltid lyckligt. Ett par år tidigare hade han på Landskrona marknad råkat fast, för att han icke hade sina varor riktigt stämplade. Kungl. Maj:ts nya förordning för kanngjutareämbetena av år 1694 hade nyli- gen trätt i kraft, och i dess efterföljande hade Gröpel slarvat. En del av de varor, hade hade med sig på marknaden, voro icke stämplade så, som de borde vara. Stadsfiskalen upptäckte detta och lade beslag på hela lagret, varefter följde en lång skriftväx- ling, innan saken blev uppklarad.

En skrivelse av hans hand från år 1703 kastar ytterligare ljus över hans liv och verksamhet. Med förfärdigandet av mästare- prov var det i Malmö icke så noga på den tiden, och Gröpel drev sitt kanngjuteri i många år, innan det blev tal därom. Det var ju också förenat med dryga kostnader, då det icke fanns något kanngjutareämbete närmare än i Stralsund, som då var en svensk stad. Till slut måste han dock bekosta en resa dit, och den 21 oktober 1702 vann han mästarerättighet vid ämbetet där.

Med åberopande av detta mästarebrev anhöll han den 19 augusti 1703 på nytt om magistratens hjälp i kampen mot fuskare. Alltjämt var det soldater, som foro omkring på lands- bygden och fuskade i yrket, men även i kringresande krämäre hade han svåra konkurren- ter, särskilt på marknader.

Även förekom det, att man köpte tennarbeten direkt från Köpenhamn, och Gröpel ansåg, att man åtminstone borde för- bjuda stadens skraddare att därifrån importera de tennknappar, de behövde för sina arbeten åt kronan. Till sist anhöll han, att

guvernören borde bliva underrättad om dessa missförhållanden, så att även bönhasare i andra städer kunde bliva efterhållna.

Detlof Gröpel hade det således, om man skall tro hans egna ord, mycket besvärligt. Men hur det var, så drog han sig fram på sitt hantverk, ehuru tiderna blevo allt sämre. Alltjämt bodde hann kvar i den gamla fastigheten vid Östergatan, och här sluhan sina dagar strax före jul 1711. Änkan behöll verkstaden några år, till dess hennes son från första giftet, Johan Falck, övertog den. Änkan hade det på sista tiden ganska fattigt.

Mickael Stickler, född omkring 1674 i Rostock, död 10 oktober 1754 i Malmö 80 år gammal. Gift 30 juni 1711 i Malmö med Ingeborg Månsdotter, född omkring 1686 och dotter till klockaren Måns Hermansson från trakten av Varberg. Hon överlevde sin man några år. I äktenskapet föddes fem barn, av vilka söner Filip och Henrik blevo tenngjutare i Malmö.

Enligt en familjesägen skall släkten Stickler ursprungligen härstamma från Skottland, varifrån den invandrat till Tyskland. Släktens förste medlem i Malmö, Mickael Stickler, var kommen därifrån. På våren 1706 påträffas Mickael Stickler i Malmö och var redan då på väg att ingå äktenskap med en malmöflicka, vilket äktenskap trots skedd lysning dock icke blev av.

Antagligen var Mickael Stickler anställd som gesäll hos Gröpel, Malmö dåvarande enda tenngjutare. Hans mål var dock att sätta upp egen verkstad, och redan den 7 december 1707 anhöll han hos borgmästare och råd om burskap. Han uppvisade sina börd- och lärobrev, utfärdade av ämbetet i Stralsund och lovade att med det första även förete mästarebrev. Sedan magistraten inhämtat, att Gröpel icke hade något emot att få en medmästare, fick Stickler sin ansökan beviljad. Samtidigt avlade han sin borgareed. Ett halvt år senare var han färdig med sitt mästareprov, vilket han fick godkänt av kanngjutareämbetet i Stralsund, som den 24 juli 1708 utfärdade mästarebrev för honom.

Under de första åren av sin mästartid hade Stickler säkert inga stora inkomster. Först följde pestens härjningar och sedan de svåra åren av 1700-talets andra årtionde, då skatter och kontributioner utarmade stadens befolkning. Några svåra konkurrenser hade han däremot aldrig. Gröpel dog snart, och ett par

senare mästare kommo aldrig riktigt igång, varför han under ett par årtionden satt som ensam tenngjutare i Malmö.

Under 1720- och 1730-talet torde han ha fullt upp med arbete, och i verkstaden arbetade ofta ett par tre man. Yrket skänkte honom sin fulla bärgning, men på gamla dagar stötte bekymmer till. På hösten 1745 sökte en tenngjutaregesäll vid namn Hans Crohn bli mästare här, men någon främmande konkurrent ville Mickael Stickler icke alls veta av. Skulle här bli en ny mästare, så ansåg han, att ingen stod närmare därtill än hans äldste son Filip, vilken nu också inlade sin ansökan om burskap. Det utspann sig en livlig skriftväxling. Den 73-årige Mickael Stickler skrev bland annat, att han i 38 år varit borgare här i staden och uppfyllt sina plikter. Nu var han en gammal man och hans 60-åriga hustru sjuklig, varför de hemkallat sin son Filip att vara dem en hjälp på gamla dagar. Och, tillägger han, det vore icke mer än rätt och billigt, att hans son bleve mästare framför Crohn, isynnerhet som han var en mycket äldre gesäll.

Alla, som hade med saken att skaffa, kunde icke annat än intyga, att Mickael Stickler var en gammal präktig man, som alltid uppfyllt sina förpliktelser, eller en gammal beskedlig man, som stadens äldste uttryckte sig. I hans önskan att få sin son som mästare här gick man honom också till mötes.

Sedan denna mästartefråga sålunda blivit ordnad på ett tillfredsställande sätt, skulle man förmoda, att gamle Stickler och hans hustru skulle gå en lugn ålderdom till mötes, men så blev ingalunda fallet. Ekonomiskt sett hade Stickler det nu säkert ganska bra. Ett litet kapital hade han fört med sig hit, och genom ett strävsamt och ihärdigt arbete hade han nog förkovrat detta. Men sonen Filip, som skulle bliva deras stöd, blev i stället ett sorgebarn. Han började snart leva över sina tillgångar, med följd att fadern måste hjälpande träda emellan. Sonens senare konkurs och rymning från staden blev ett hårt slag för fadern. Den gamle tenngjutaren började efter den dagen allt mer och mer tackla av, och den 14 oktober 1754 slutade han sina dagar i en ålder av 80 år.

Under sin första tid i Malmö hade Stickler sitt tenngjuteri inrymt i gården nr 208 vid Östergatan, men efter några år köpte

han en fastighet längre österut, nämligen gården nr 110 på hörnet av Öster- och Gertrudsgatorna. Denna gård ägde han sedan till sin död, och måhända är det gamla huset, som står kvar på denna tomt, från Mickael Sticklers dagar.

Bouppteckningen efter Mickael Stickler har sitt intresse. Det dyrbara lösboet visar tydligt, att Stickler under sina lyckliga dagar haft det väl ställt och varit en ansedd borgare. Förrådet av färdigarbetat tenn var ganska stort, och verkstaden med tillbehör, såsom redskap, packkista, vikter, skylt och marknadsbod, värderades till 50 daler silvermynt. Tyvärr täckte tillgångarna knappast skulderna, men någon förlust för fordringsägarna blev det dock icke enär sonen Henrik gick i borgen för skulderna. Störst bland fordringsägarna var handlande C. Wollfart i Göteborg, som hade att fordra den stora summan av 846 daler silvermynt, antagligen för levererat tenn.

Efter Sticklers död fortsatte änkan att driva rörelsen, men svårigheterna blevo henne övermäktiga. För att kunna betala skulderna måste hon sälja gården och avyttra lösboet. Med tenngjuteriet måste hon också upphöra. I en skrivelse till borgmästare och råd den 4 juni 1755 blottas hennes sorgliga belägenhet. Hon klagar över ålderdomskrämpor och svag syn och anhåller om att bli befriad från burskapet. Till sist tackar hon borgerskapet för mot henne och hennes salige man visad ynnest och godhet under deras långa borgaretid.

J o h a n F a l c k, född 22 augusti 1687 i Malmö, död efter 1726 å annan ort. Föräldrar voro kanngjutaren Hans Falck och Karen Mattsdotter. Gift 28 september 1716 i Malmö med Anna Elisabeth Thielman.

Johan Falck blev borgare och mästare i Malmö år 1716 och övertog sin moders verksamhet i fastigheten nr 131 vid Östergatan, vilken verkstad tidigare innehafts av hans styvfader, Detlof Gröpel. Någon mera framstående mästare blev han aldrig. Det var hårda tider, och i Mickael Stickler hade han redan från börja en svår konkurrent. Efter några år sökte Johan Falck sig också från staden för att söka sin lycka i Lund, där han 1721 begärde borgmästare och råds medgivande att bosätta sig såsom kanngjutare. Detta blev honom också beviljat, under villkor att

han uppvisade vederbörlig attest om sitt förflutna, och att han var entledigad från borgerskapet i Malmö. Någon flyttning till Lund blev emellertid icke av, ty år 1722 finna vi Falck fortfarande boende i Malmö. I de följande årens skattelängder har han däremot icke påträffats men bodde dock kvar i staden. År 1724 förlorade han en liten dotter, och 1726 bodde han i fastigheten nr 214. Sedan synes han med sin familj ha lämnat staden.

Josef Castellani var av italiensk härkomst och verksam i Skåne åren 1726—1732. Död i utlandet efter sistnämnda år. Gift 5 augusti 1726 i Malmö med Christina Petters(Pers)dotter, född i Frederica på Jylland. Hon bodde kvar i Lund.

I stadens handlingar från början av år 1726 omnämnes "italienaren" Josef Castellani, som då en anseelig tid lupit omkring i landet med sina verktyg och utfört arbeten. Nu var han kommen till Malmö, där han sågs med oblida ögon av Mickael Stickler, som begärde kvarstad på hans redskap, och påstod, att han icke kunde yrket bättre än en gosse. Magistraten i Malmö var emellertid av annan åsikt, sedan Castellani för dem uppvisat sitt latinska pass och ett av honom förfärdigat prov, bestående av en tallrik och en liten skål. Provet godkändes, och då Mickael Stickler icke anfört sådana skäl, som kunde hindra Castellani att bli frimästare i tenngjutarehantverket, gav magistraten sitt medgivande härtill. Den 9 februari 1726 vann Castellani burskap och avlade sin borgareed. Dock hade han måst skriftligen förbinda sig att utöva sin religion i tysthet, och fick han några barn, skulle de uppfostras i den lutherska läran. Sin bostad fick han hos sin landsman, gästgivaren Antonio Vanino, som bodde på hörnet av Adel- och Kansligatorna.

Hans begäran att för sin fattigdoms skull få fara uppåt landet och där utöva sitt hantverk beviljades också, vilken frihet han icke var sen att utnyttja. Hans verksamhet präglades emellertid snart av ohederlighet. Sina kunder bedrog han med varor av undermåligt tenn, som han försåg med falska stämplrar. Stadens stämpel missbrukade han likaledes, och till slut lämnade han staden med allt vad han ägde.

Detta blev borgmästare och råd för mycket. Castellani ställdes

till ansvar för sina förseelser. Han försvarade sig med att han icke kände våra förordningar osv., men det hjälpte icke. Den 15 november dömdes han av Malmö rådstuvurätt att böta 50 daler silvermynt och vara förlustig sin borgarerätt. Böterna kunde han icke betala utan fick sona dem med 14 dagars fängelse.

Kort därefter lämnade han Malmö och for till Lund och blev mästare där men fortfor att på samma sätt som förut stryka omkring på landsbygden. (Se W. Karlson. Lunds tenngjutare.) Under sin vistelse i Lund fortsatte han med sina bedrägerier, blandade bly i tennet osv. Icke heller här blev han gammal. Omkring år 1732 rymde han sin väg, kvarlämnande sin hustru i stor fattigdom. Det berättades, att han återvänt till sitt soliga hemland.

Filip Stickler, född 1 juni 1712 i Malmö, död i utlandet efter 1752. Föräldrar voro förenämnde tenngjutaren Mickael Stickler och Ingeborg Månsdotter. Gift omkring 1745 med Cecilia Joensdotter, död 11 november 1791 i Malmö och dotter till bryggaren Joen Persson och hans hustru Christina Brandt. En dotter, Engela Christina, född omkring 1751, levde vid moderns död.

Förmodligen lärde Filip Stickler yrket hemma hos sin fader. Vid aderton års ålder började han sin gesällvandring, som räckte i femton år, under vilka han arbetade på skilda platser såväl här hemma i Sverige som i utlandet. Till sist hamnade han i Göteborg, där han var 1745, då fadern skrev och bad honom komma hem till Malmö och slå sig till ro såsom egen mästare. Han var nu trettiofyra år gammal och trött på det fria gesällivet. Han lovade att flytta hem och inlade samtidigt sin ansökan om burskap i Malmö, varom striden kom att bli hård. Samtidigt med honom sökte en annan tenngjutaregesäll, Hans Crohn, att bli mästare. Om bådas ansökningar beviljades, skulle staden i en hast få tre tenngjutare i stället för en, vilket ju vore orimligt. Magistraten kunde icke heller erkänna mer än en ny mästare, och deras val föll på Filip Stickler, som i sin fader Mickael Stickler hade en god förespråkare. (Om denna mästartrid se vidare vid Mickael Stickler.) Hans Crohn fick således söka sin lycka på annat håll, och han blev rätt snart mästare i Lund.

Filip Stickler hade i hast lämnat Göteborg och farit ned till fädernestaden, men var dock icke beredd att genast öppna egen verkstad. Han anhöll om någon tids uppskov, vilket man också efter någon tvekan beviljade. Sitt mästarebrev hade han emellertid redan skaffat från ämbetet i Stralsund, när han julaftonen 1745 avlade sin borgareed inför Malmö borgmästare och råd.

Det torde emellertid icke ha dröjt länge, förrän han öppnade egen verkstad. Först bodde han i fastigheten nr 117. Kort efter flyttade han till nr 361, hörnet av Kalende- och Kompanigatorna och därifrån till nr 347 vid Adelgatan strax intill Tunneln. Sistnämnda gård var hans egen, och här bodde han den återstående tiden av sin korta mästartid i Malmö.

Om hans skicklighet som tenngjutare vet man icke mycket, men däremot så mycket mera om hans liv i övrigt. Redan från början av sin verksamhet som egen mästare började han leva ett högt liv, och han hade svårt att få inkomster och utgifter att gå ihop. Han synes icke heller ha ärvt sin faders redbarhet och gjorde sig snart känd för sina orediga affärer. Fadern måste bistå honom med penninglån och borgen, men det hjälpte icke. Hans affärer blevo allt mer och mer tilltrasslade, och en vacker dag försvann han från staden.

Den 8 september 1752 hade han tagit ut pass till Helsingör, utan att hans hustru hade reda därpå. För henne uppgav han, att han skulle fara ut till Torup och sedan uppåt landet för några affärers skull. Vid bortresan hade han tagit med sig 250 daler silvermynt i bankosedlar. Väl utom staden styrde han kosan till Helsingör, som han dock snart lämnade och for till Köpenhamn. Här stannade han någon tid, varefter han reste till Lybeck. Längre kunde de hemmavarande icke följa hans spår, och han lät sedan aldrig höra av sig.

För den övergivna hustrun var det omöjligt att klara upp hans skulder, och det gick till konkurs. Störst bland fordringsägarna var handlande Casper Wohlfart i Göteborg, som för tenn hade att fordra över ett tusen daler silvermynt. Kvarlåtenskapen såldes på auktion, och hans broder Hendrik köpte gården.

Filip Sticklers rymning väckte stor uppståndelse i staden, men omdömena om hans handlingssätt voro olika. Fadern framhöll, att sonen alltid varit arbetsam och skött sig väl, under det att

svärdottern varit den, som fått styra och ställa. Hon hade haft hand om penningarna, så att Filip aldrig fått en styver att köpa snus för. Yppighet och överflöd hade varit hennes lust och nöje, hon hade hållit onödigt med tjänstefolk, och lustresor till skogs och andra nöjsamma ställen hade varit hennes tidsfördriv. Den övergivna hustrun hade givetvis annat att berätta. Mannen hade varit en slösare, påstod hon, och fört ett lättsinnigt liv. Och att han nu lämnat både familj och fordringsägare i sticket, kunde väl ingen försvara. Hur som helst; Filip Stickler var och förblev borta, och för den övergivna familjen blev det andra dagar. Änkan bodde emellertid kvar i staden ända till sin död 1791.

Henrik Stickler, född 6 november 1717 i Malmö, död där 11 februari 1772. Föräldrar voro tenngjutaren Mickael Stickler och Ingeborg Månsdotter. Gift 1) 30 april 1754 i Malmö med Johanna Beata Hartman, född 21—22 augusti 1731 i Malmö, död 18 september 1760 i Malmö och dotter till görtlaren Gottlob Hartman och Johanna Britta Hök; 2) 19 februari 1762 i Malmö med Gertrud Christina Ruhe, född omkring 1738 i Malmö, död 24 november 1780 i Malmö och dotter till färgaren Hindrich Ruhe och Margaretha Hedvig Fischer och efter Henrik Sticklers död gift med tenngjutaren Magnus Ekman. Av Henrik Sticklers tio barn blev Johan Mickael, född 1757, kopparslagare i Hälsingborg, Magnus, född 1758, tenngjutare i Hälsingborg, Otto Gottfrid, född 1767, tenngjutare i Stettin, Daniel, född 1769, vagnmakare i Halmstad och Adam, född 1770, kopparslagare i Petersburg.

Liksom brodern Filip hade Henrik Stickler lärt yrket hemma hos fadern, men hade icke såsom denne fått se sig om i världen. Hans gesällvandring torde icke ha omfattat så värst många år, ty mest finner man honom hemma i faderns verkstad. Särskilt på dennes äldre dagar och sedan Filip blivit mästare, arbetade han där. Efter faderns död skötte han någon tid den gamla verkstaden för sin moder. Först när hon tröttnade på rörelsen och lade ned tenngjuteriet, slog han sig ned som egen mästare.

Härpå hade han länge varit beredd, ty redan den 21 mars 1752 hade han skaffat sig mästarebrev från ämbetet i Stralsund. Sitt burskap i Malmö förvärvade han den 13 mars 1754, och

kort härefter gifte han sig med dottern till en ansedd malmöborgare.

På konkursauktionen efter brodern Filip hade han köpt dennes fastighet, den välbyggda gården nr 347 vid Adelgatan, och här bosatte han sig nu. Sedan han lyckats befria sig från en blivande konkurrent, tenngjutaregesällen Abraham Malmvik, som också ville bliva mästare här, syntes framtiden ljus. Han var fortfarande ensam mästare i Malmö, hade fullt upp med arbete och sysselsatte i sin verkstad ett par tre man.

Från vissa år finnas stämplingslistor bevarade, och med hjälp av dem kan man räkna ut hans årliga produktion. År 1759 t. ex. avlämnade han till stämpling:

115	djupa fat
345	flata fat
35	duss. djupa tallrikar
88	duss. flata tallrikar
39	duss. skedar
15	duss. bågare
23	duss. ljusstakar
88	tekannor
113	stoppskålar
109	smörskålar
37	ölkannor

jämte en del andra husgerådssaker i mindre antal. De under året tillverkade tennsakerna representerade i vikt 4.068 skålpund.

Under hela 1760-talet blomstrade hans rörelse, men trots detta lyckades han aldrig skapa någon förmögenhet. Vid första hustruns död 1760 gingo skulder och tillgångar jämt ihop, och när han själv 1772 slutade sina dagar, var den ekonomiska ställningen ännu sämre. Tillgångarna uppgingo i runt tal till 1100 daler silvermynt och skulderna till 2300. Bland tillgångarna märktes främst gården vid Adelgatan, värderad till 600 dr smt och sedan ett större parti arbetat tenn. Verktygen med formar, svarv m. m. representerade ett värde av 24 dr smt. Största fordringsägare voro de båda handelsmännen Wohlfart och Westering i Göteborg, vilka för levererat tenn tillsammans hade att fordra över ett tusen daler silvermynt.

Med dessa två fordringsägare lyckades änkan ingå ackord, och de läto sig nöja med resp. 40 och 60 %. De övriga skulderna lovade hon att med släktingars bistånd betala. Därmed var ställningen räddad, och hon kunde med främmande arbetare fortfarande driva tenngjuteriet. Ett par år senare gifte hon sig med sin verksgesäll, tenngjutare Magnus Ekman och överlämnade verksamheten i dennes händer.

M a g n u s E k m a n, född 28 oktober 1745 i Lund, död 3 maj 1817 i Malmö. Föräldrar voro snickaremästaren Anders Ekman och Maria Thomasdotter. Gift 1) 1 maj 1774 i Malmö med tenngjutaren Henrik Sticklers änka Gertrud Christina Ruhe, född omkring 1738 i Malmö, död 24 november 1780 därstädes; 2) 19 oktober 1783 i Skabersjö med Maria (Maja) Catharina Lang, född 8 februari 1749, död 1 maj 1832 i Malmö. Magnus Ekman efterlämnade vid sin död fem barn: Henrik, född 1775, tenngjutare, död i Wansdorf i Hannover 1821, Anders, född 1776, från födseln blind, död i Malmö 1826, Anna Maria, född 1777, gift med tenngjutare Jöns Möller i Lund, avled barnlös i Malmö 1826, Lars, född 1779, död 1836 som garvare i Norrköping och Otto Christian, född 1791, framstående läkare, död 1866 i Kalmar.

Kort efter Henrik Sticklers död kom Magnus Ekman att förestå dennes tenngjuteri, som änkan alltså drev för egen räkning. Efter någon tid gifte han sig med den barnrika änkan och övertog därmed verkstaden.

Tenngjutarna i Malmö tillhörde nu icke längre ämbetet i Stralsund utan Göteborgs tenngjutareämbete, som den 26 mars 1774 utfärdade mästarebrev för Magnus Ekman. Den 30 april samma år avlade han inför borgmästare och råd i Malmö sin tro- och huldhetsed och var därmed välbeställd tenngjutare i Malmö.

Säkerligen var Ekman en duktig mästare. Under sin första tid hade han för det mesta ett par gesäller och en eller två lärlingar i sin verkstad. Familjen var också stor. Hans hustru förde fem barn med sig i huset och födde honom ytterligare fyra, innan hon 1780 lämnade denna världen. Vid skiftet efter henne visade det sig att tillgångarna täckte skulderna, ehuru det icke blev mycket över.

Kort innan hade Ekman emellertid sålt gården vid Adelgatan och köpt en annan vid Skomakaregatan, nämligen fastigheten nr 690, vilken i bouppteckningen värderades till 233 riksdaler 16 skilling specie. Den i bouppteckningen upptagna förteckningen på lagret ger en god bild av de artiklar han tillverkade, och den var av följande innehåll:

Nytt tennarbete:

50 diverse fat à 24 sk.	25: —
6 duss tallrikar à 1 rdr 32 sk.	10: —
10 soppskålar à 1 rdr 16 sk.	13: 16
1 duss. stoppskålar	4: —
20 stopkannor à 32 sk.	13: 16
120 ljustakar à 8 sk.	20: —
8 kaffe- och tekannor à 40 sk.	6: 32
32 smörfötter à 8 sk.	5: 40
1 stickbäcken och 1 nattpotta	2: —
1 vattenfat och 1 kanna	1: —
diverse smått arbete	16: 32
50 stopkannor och halvstop	16: 32
500 skålpund oarbetat blocktenn à 7 sk.	72: 44
3 lispund gammalt tenn à 5 sk. marken	6: 12
6 lispund gammalt koppar à 6 sk. marken	15: —
Verktyg med allt dess tillbehör	33: 16

Summa rdr sp. 262: —.

I gården vid Skomakaregatan bodde Ekman i många år och hade åtminstone hela 1780-talet fullt upp med arbete. Mot slutet av århundradet synes arbetstillgången däremot bliva mindre. I tenngjutare Magnus Bergman, sin forne gesäll, fick han också 1793 en konkurrerande mästare. När denne sökte sig hit, framhöll Ekman, att det var knappast, att en tenngjutare kunde försörja sig här, vilken åsikt delades av stadens äldste.

Ekman började också bliva till åren. I början av 1800-talet sålde han fastigheten vid Skomakaregatan och hyrde in sig i gården nr 81 vid Kattsundsgatan, där ha bodde till sin död 1817. De sista åren av hans levnad präglas av torftighet. Det lilla, han

kunnat spara, hade på senare åren gått åt, så nu var han skuldsatt. Barnen voro emellertid vuxna och de flesta ute i världen. Den yngste sonen hade fått gå den lärda vägen och blev med tiden en framstående läkare och därjämte en stor samlare av fornsaker. Den blinde sonen Anders måste dock föräldrarna länge taga hand om.

Ekman's andra hustru överlevde honom och bodde kvar i Malmö till sin död 1832.

Dottern Anna Maria var gift med tenngjutare Jöns Möller i Lund. Detta äktenskap blev icke lyckligt. Hustrun flyttade hem till Malmö, och efter hennes död 1826 flyttade även Möller hit. Någon tenngjutareverksamhet torde han icke ha utövat här i staden och kan icke räknas till dess mästare. (Se W. Karlson, Lunds tenngjutare). Jöns Möller dog i Malmö vid 58 års ålder den 23 december 1829.

Magnus Bergman, född 1 december 1764 i Lund, död 2 april 1809 i Malmö. Föräldrar voro kopparslagaren Anders Bergman och Lisa Lena (Elisabet) Molin. Gift 20 mars 1799 i Ravlunda med Botilda Maria Strömbeck, född 24 mars 1780 i Kviinge, död 23 maj 1866 i Ravlunda och dotter till kronolänsman Anders Strömbeck och Katarina Dahlberg. Äktenskapet var barnlöst. Som änka blev Botilda Maria Strömbeck 25 september 1812 gift i Ravlunda med kontrollören Karl Erik Dahlborg.

Vid tretton års ålder kom Magnus Bergman i tenngjutarelära hos Christian Friedrich Baldthoff i Lund, där han stannade lärotiden ut eller fem år. Vid tenngjutareämbetet i Göteborg blev han ur läran utskriven den 31 augusti 1782. Sedan arbetade han som gesäll bl. a. ett års tid hos Olof Lundborg i Hälsingborg och kom sommaren 1785 till Magnus Ekman i Malmö, där han stannade i tio månader. Därpå for han till Göteborg och arbetade i sex år hos Sven B. Roos eller till den 31 mars 1792, då han reste ned till Malmö för att söka bli mästare där.

I Malmö var man emellertid icke hågad att få en tenngjutare till. Ekman påstod, att det var knappast, att han kunde föda sig, och stadens äldste, som också skulle yttra sig, ville för sin del icke tillstyrka Bergmans ansökan, i synnerhet som den förutvarade tenngjutaren knappast hade sin bärning. Inom borgmäns-

tare och råd voro meningarna delade, men majoriteten var för avslag.

Magnus Bergman gav sig emellertid icke utan skrev till kommerskollegium, och där hade han bättre framgång. Den 30 maj 1793 utfärdade Kungl. Maj:t en resolution enligt vilken Bergman berättigades att efter avlagt mästareprov vinna burskap i Malmö och där idka sitt hantverk. Nu låg vägen öppen. Den 21 december 1793 uppvisade han för magistraten sitt mästarebrev, utfärdat av tenngjutareämbetet i Jönköping den 10 december samma år. Hans begäran om burskap blev samma år beviljad, och samtidigt avlade han sin borgareed. Som nybliven mästare fick han ett års frihet från skatt.

De första åren av sin mästartid hade Bergman kanske icke så mycket arbete, men rätt snart torde hans verkstad ha blivit känd. Tidats hade han ett par gesäller i sin tjänst. Snart gick man hellre till honom än till gamle Ekman. Det var emellertid nu gott om tenngjutare på andra platser i Skåne, och kunderna fingo mest sökas i staden eller det närmaste grannskapet. Liksom tidigare tenngjutare reste även Bergman omkring på marknader med sina alster.

De första åren bodde han i gården nr 321 vid Adelgatan, men sedan han gift sig, flyttade han bort till Landbygatan, där han köpte gården nr 545. Här dog han i sina bästa år, endast 45 år gammal. Efter hans död sålde änkan fastigheten och flyttade ett par år senare från staden till sitt hem. Kort därpå blev hon omgift.

Sven Berglund, född 6 februari 1786 i Drev, Småland, död 24 februari 1845 i Malmö. Föräldrar voro komministern i Drev, Pehr Berglund och Vendela Ternerus. Gift 9 december 1821 i Malmö med Botilla Olsdotter, född 6 januari 1791 i Bollarp, Småland, död 27 maj 1853 i Malmö. I äktenskapet föddes 1824 sonen Israel, som efterträdde fadern såsom tenngjutare i Malmö. En halvbroder var tenngjutaren Josua Berglund i Lund.

Sven Berglund hade ingen lycklig barndom. Tidigt förlorade han sin moder, och fadern, en begåvad prästman, förföll till dryckenskap och dog på hospitalet. Om hans ungdom vet man

för övrigt ingenting, förrän han som ung tenngjutargesäll anhöller om borgareskap i Malmö. Efter Bergmans bortgång fanns här nämligen plats för en ny tenngjutare. Den 2 augusti 1810 vann Sven Berglund mästareshap vid Jönköpings tenngjutareämbete, och den 18 i samma månad avlade han inför Malmö rådstuvurätt sin borgareed.

Det dröjde icke länge, förrän den nye mästaren hade fullt upp med arbete, och han kunde ha upp till tre arbetare i verkstaden. Efter Ekmans död blev han också ensam mästare inom sitt yrke. Tenngjuteriet hade emellertid nu sett sina bästa dagar. Husgeråd av tenn hade icke samma efterfrågan som förr. Arbetsstyrkan minskades också efter hand, och på gamla dagar drev han sitt yrke utan främmande hjälp.

Sina första år bodde Berglund i fastigheten nr 630—31 vid Tegelgårdsgatan, men han flyttade efter några år tvärs över gatan till fastigheten nr 651. Här bodde han till 1839, då han tog sin bostad i gården nr 486 vid Västergatan, där han bodde till sin död 1845.

Efter Berglunds död fortsatte änkan att med sonen Israels hjälp driva tenngjuteriet, vilket hon sedermera flyttade bort till gården nr 293 vid Kalendegatan.

I s r a e l B e r g l u n d, född 17 augusti 1824 i Malmö, död därstädes 21 maj 1875. Föräldrar voro förenämnde tenngjutare Sven Berglund och Botilla Olsdotter. Gift 7 januari 1859 i Malmö med Bendikta Topp, född 8 december 1830 i Ystad, död 3 maj 1875 i Malmö och dotter till husaren Olof Topp och Kjersti Hansdotter. I äktenskapet föddes flera barn.

Fjorton år gammal kom Israel Berglund i lära hos tenngjutare Gustaf Adolf Bergman i Kristianstad, där han utöver lärotiden stannade några år som gesäll. Efter en kort vistelse i Lund återkom han 1844 till Malmö. Året därpå dog fadern, och Israel kom nu att förestå den gamla verkstaden, som modern efter makens död alltjämt behöll.

Vid moderns död övertog Israel Berglund verkstaden, och i april 1854 anhöll han hos magistraten om att få vinna burskap och bliva mästare. Som prov på sin skicklighet uppvisade han en förfärdigad spruta. Av vederbörande besiktningsmän blev detta mästarprov godkänt, och den 20 maj nämnda år biföll

magistraten hans gjorda ansökan. Mästarebrev skulle omedelbart utfärdas, och så snart han fullgjort de skyldigheter, som fordrades för att bli borgare — såsom anskaffandet av borgen för sex års skatter framåt — skulle han få avlägga sin borgareed. Detta skedde dock först den 12 juli 1856.

Israel Berglund blev dock aldrig någon betydande mästare. Tenngjuteriets tid var nu förbi, och det blev allt mindre arbete för honom, där han stod ensam i sin verkstad. Efter moderns död bodde han kvar i det gamla huset vid Kalendegatan till 1858, då han flyttade till fastigheten nr 386 vid Baltzarsgatan. Här bodde han några år, men sedan finna vi honom på olika håll i staden. Till sist flyttade han ut på Östra Förstaden, där både han och hustrun i maj 1875 slutade sina dagar.

Berglund efterlämnade vid sin död ingen kvarlåtenskap, och de sista åren synes han ha haft det knappt. Yrket födde numera icke sin man, och med honom förlorade också staden sin sista tenngjutare.

Tenngjutareverkstad.

Kopparstick av Christoph Weigel, 1654—1725.

KÄLLOR OCH LITTERATUR.

Det är så gott som uteslutande arkivaliska källor, som legat till grund för denna skildring. Det är stadens skatte- och mantalslängder, kyrko- och domböcker, bouppteckningar och andra handlingar av de mest skilda slag, som kommit till användning. I en del fall ha dessa källor angivits i texten, men det har visat sig omöjligt att genomgående uppge dem.

Av den tryckta litteraturen har utom biografiska uppslagsböcker använts följande:

Wilhelm Berg, Samlingar till Göteborgs historia.

Ernst Ekman, Släkten Ekman.

E. Hintze, Die deutschen Zinngiesser und ihre Marken. I—VIII.

William Karlson, Lundensiska yrkesmän; Tenngjutare.

Alb. Löfgren, Det svenska tenngjutarehantverkets historia. I—II.

Alb. Löfgren, Om det äldre tenngjuteriet i Jönköping. Rtg 1925.

Fig. 1.

Fig. 2.

II.

PRODUKTION.

Av *WILLIAM KARLSON*.

Det tycks ej vara möjligt att uppbringa tidigare alster av Malmö tenngjutarekonst än från Henrik Sticklers dagar (1754—74). Några tidiga kyrkliga föremål från verkstäderna ha ej spårats och med de profana husgeråden av denna metall förhöll det sig ju ofta så, att de efter långvarigt bruk och därav uppkommen åverkan smältes ned för att gjutas om. Därav följer, att man mera sällan finner husgerådssaker av tenn från så tidigt datum, om ej speciell anledning förefunnits att taga vara på dem. För tenngjutareverkstädernas i Malmö vidkommande finnas i museer och enskilda samlingar alster av Henrik Stickler (1754—72), Magnus Ekman (1774—1817), Magnus Bergman (1793—1809), Sven Berglund (1810—45) och Israel Berglund (1865—75).

Från *Henrik Sticklers* verkstad härröra ett stop (fig. 1) i Kulturhist. museet i Lund (inv. n:r 6.630) och en enkel, flat tallrik

Fig. 3.

i Nordiska museet (inv. n:r 133.907). Stopet är till sin form nästan cylindriskt och i fråga om sin dekoration skäligen enkelt, två bandade tvärbälten om livet och ett tumgrepp i form av ett treflikigt blad. Någon graverad ornering förekommer ej. Det är daterat 1766, men formen bottnar i tidigare stilperioder. Tallriken är helt utan prydnade element, men såväl stop som tallrik äro omsorgsfullt signerade (fig. 2). Ingen av pjäserna förräder med ett drag på något sätt, att de sett dagen under rokokons ur ornamentssynpunkt så livslustiga period. Henrik Sticklers sätt att stämpla sina föremål framgår av fig. 3.

Av *Magnus Ekman* är möjligen en ljusstake i Malmö museum (inv. n:r 5.712). Stämpeln med initialer är mestadels utnött, men så mycket kvarstår att man med god vilja skulle kunna läsa M. E. Den har datumstämpeln B 2 (= 1784). Något gustavianskt i sin stilkarakter har den dock knappast med undantag av pärlstaven på ljusmanschetten. Dess formspråk är snarast rokokons. Av *Magnus Ekmans* hand är också en vad såväl form som dekor beträffar starkt rokokopåverkad terrin med fat, daterad 1778 och tillhörig fru Ellen Bager i Malmö (fig. 4). Den är intressant såsom god exponent för Ekmans konstnärliga och hantverkliga förmåga och låter oss förstå, att han var en god och i sitt yrke väl föriaren mästare. En liten bågare av hans hand, likaså i privat ägo, säger oss däremot icke så mycket. Med

Fig. 4.

utgångspunkt endast från detta material är det naturligtvis ej lätt att giva en rättvis och allsidig värdesättning av hans produktion, men av detta att döma tycks han ha gjort sitt yrke och sin stad all heder.

Fig. 5.

Fig. 6.

Fig. 7.

Fig. 8.

Under hela sexton år var *Magnus Bergman* verksam som tenngjutare i Malmö. Han lever helt i den sengustavianska och klassiska stilen och har också tillgodogjort sig de former och dekorationselement, som känneteckna denna tid. De i figurerna 5—7 (Kulturhist. mus. inv. n:r 2.595, 10.091, 11.969) avbildade ljusstakarna giva oss några goda exempel på, hur han varierat stilmotivet i ljusstakarna. Den i fig. 7 (Malmö mus.) återgivna ljusstaken med sin ljuspigg och vida ljusmanschett gör där-

emot ett mera ålderdomligt intryck trots fotens båda bandstavar och datumstämpeln C 2 (= 1785). Det är dock ingen ovanlig företeelse hos landsortsmästarna, att de helt eller delvis återfalla på äldre stilar. Den i Malmö museum förvarade tallriken (inv. n:r 2.593) visar ingen pointerad tidsstil med sin släta kantprofil och dito brätte. Endast stämpeln anger, att den tillverkats 1799. Prov på *Magnus Bergmans* sätt att signera sina alster framgår av fig. 8.

Att föremålsfynden efter *Sven Berglund*, som i trettiofem år drev sin tenngjutareverksamhet i Malmö, äro relativt rika, är ju bara naturligt. Malmö museum har en vacker rad ljusstakar av hans hand, samtliga gustavianskt betonade, av en sort ej mindre än sex par (inv. n:r 3.963). Dessutom representeras han på samma ställe av ett stop (inv. n:r 3.918), utfört 1832. På Kulturhist. museet i Lund finnas bl. a. en ljusstake och ett stop och på Nord. museet ett stop. Att peka på något bestämt personligt och självständigt i hans produktion är liksom hos hans kolleger omöjligt. Han är bunden av den rådande tidsstilen och har väl i första hand låtit sig angeläget vara att tillfredsställa sina kunders smak framför ovisst experimenterande med dekora- och formelementen. Säkert har ej heller hans konstnärliga förmåga

Fig. 9.

Fig. 10.

Fig. 11.

varit tillräcklig för dylika uppgifter. Figurerna 9—12 (Malmö mus. inv. n:r 3.964, 4.271, 5.195, 5.648) visa en serie av hans ljusstakar, alla med den sengustavianska stilens dekorationselement något varierade. Stopen ha den för tiden typiska koniska formen och som dekor randade tvärbälten. Tumknoppen har bl. a. blad- eller kulform med övre halvan goudronnerad. Utom den till initialerna förkortade mästarestämpeln signerar han ej sällan: *Sven Berglund uti Malmö*.

Den siste tenngjutaren i Malmö var *Israel Berglund*, den föregående son, som dog 1875, sedan han i närmare tjugo år varit mästare i yrket. Utsikterna till ett gott ekonomiskt resultat av tenngjutareverksamheten voro vid denna tid allt annat än lysande. Tvärtom! Yrket hade haft sina glansdagar och sedan fajans och porslin ryckt fram som huvudsakligt material för hushållskärl såväl i privathem som framför allt på allmänna institutioner, som t. ex. lasarett, hade tennet lidit ohjälpligt avbräck. Det blev därför rätt klenk med Israel Berglunds verksamhet och beställningarna voro varken täta eller stora. Och när de till sist sinade ut, fanns för den stackars Berglund intet annat att göra än att resignera inför den nya tingens ordning.

De alster av hans hand, som man påträffar i offentliga och enskilda samlingar förråda icke någon större konstnärlighet, även om de måste anses såsom relativt goda produkter av yrket.

Fig. 12.

Fig. 13.

Det är emellertid klart, att en verksamhet, som upphört att fylla ett praktiskt behov och ej kan giva sin utövare daglig bärgning, ej skall kunna inspirera till konstnärliga prestationer. Det är enkla och praktiska nyttoting, som icke pocka på något estetiskt värdeomdöme (fig. 12, Malmö mus. inv. n:r 6.042). Fig. 13 visar exempel på huru han signerade sina alster.

Över beståndet av bevarat malmötenn vilar icke någon air av originalitet. Det är det för de olika tidsperioderna typiska allmångodset med form- och ornamentsförråd, som återkommer och i sina placeringar och sammanställningar varieras. Gemensamma förebilder och sannolikt även former ha åtminstone delvis ärvts från verkstad till verkstad och av ekonomiska skäl har man tacksamt accepterat, vad föregångaren lämnat och publiken godtagit, beställt och köpt, så länge den icke kommit på idén att utbyta materialet mot något annat.

SMÅPLOCK UR STADSRÄKENSKAPERNA.

Av EINAR BAGER.

Att stadens räkenskaper skulle kunna erbjuda någon underhållande lektyr, kan ju förefalla rätt otroligt för den, som endast tagit del av våra dagars prosaiska handlingar. Så är dock i hög grad förhållandet, om man går ett par, tre hundra år tillbaka i tiden. Måhända får man ingenstädes eljest ett så livligt intryck av den klyfta, som skiljer gammalt och nytt i vår stad, som just i dessa åldriga räkenskaper, där knappast någon post har sin motsvarighet i våra dagar. Tyvärr är samlingen av dessa handlingar mycket ofullständig. Från åren 1517—20 finnes en synnerligen intressant serie, men därefter följer en lucka ända fram till år 1587. Med undantag för enstaka år äro så räkenskaperna bevarade fram till år 1617, varefter de åter vidtaga först i mitten av seklet. Nedanstående uppgifter utgöra en axplockning från slutet av 15- och början av 1600-talet.

Ett par gånger årligen samlades stadens borgerskap till mönstring på Stortorget under praktfulla, färgglada fanor av fantastiska dimensioner. I spetsen för borgarbeväpningen stod stads-hopmannen, som av staden försågs med en ståtlig dräkt av dels rött, dels "förblommet" sammet. Under honom sorterade ett antal fänrikar, och fyra till åtta trumslagare och en pipare stodo för den musikaliska delen av programmet. Efter slutad mönstring undfägnade staden befälhavarna med ett par tunnor öl, men när Christian IV själv år 1599 vid ett dylikt tillfälle hedrade staden med ett besök, slogo Borgmästare och Råd på stort och trakterade hela borgerskapet med öl i bryggarelagets lagshus, vartill åtgick ej mindre än två läster, d. v. s. 24 tunnor öl, vilket bör ha räckt till för att åstadkomma en varmt rojalistisk stämning i staden.

Avlöning in natura förekom ännu i stor utsträckning vid denna tid. Så gott som alla stadens lägre tjänstemän erhöles sålunda jämte kontant lön vart eller vartannat år dräkt och skodon. Så här ser t. ex. räkningen ut för "gaasekongen", som hade att vakta vallarna för svin "och annat som därpå kunde göra skada":

En röd klädning, 13 alnar rött giörlöst, alnen 15 sk. .. 12 m. 5 sk
Till underdräkt, 3 m. 2 sk., en skjorta och ett par skor 3 m.
Skräddaren för kläderna 1 1/2 m.

De två "staaderkongerne", som hade till uppgift, "att avskaffa alla främmande tiggare och käringar, som komma till staden, och icke tillåta, att andra taga allmosor, än de som fått tiggaretecken av staden", hade en betydligt anspråkslösare vadmalsklädning, som endast kostade staden 4 1/2 mark.

Till stadens tjänstemän hörde även skarprättaren eller mästerrnannen och rackaren. Den förre utövade sin dystra gärning efter en noggrant specificerad taxa och erhöles dessutom ersättning för att han tvenne gånger årligen gick omkring i staden och "ropade att göra gatorna rena". Ett tidigare bruk, att skarprättaren vid Michaelitiden själv utkrävde lön av borgarna, ersattes år 1607 med en utbetalning på 30 mark ur stadens kassa.

Rackarens föraktade göromål bestod i, att han "utsläpade as och slog ihjäl hundar och tog annan uhensk av gatorna". Att han år 1603 avlägsnade en hund och två döda svin ur "källan" (antagl. Pildammarna) säger en hel del om de hygieniska förhållandena vid denna tid. Han hade dessutom att begrava de tjuvar, som föllo ner ur galgen, samt även att ta hand om de fångar som avledo i stadsfängelset. Rackarens föga avundade privilegium var vidare att göra rent "stadens hemligheter" samt tjänstgöra som skorstensfejare. Och ve den borgare, som på något sätt tog befattning med rackarens göromål! Han hade gjort "rackarens gärning" och utstöttes obönhörligt ur det borgerliga samhället.

Varje borgare hade att svara för renhållningen på gatan framför sitt hus, medan en "skarnfogde" hade uppsikten över "byens vandlöp" (öppna avloppsdiken) samt över de rämnor, genom vilka orenligheten leddes ut i vallgraven. Räkenskaperna upp-

visa fullkomligt fantastiska siffror på den orenlighet, som kunde få samlas. En novemberdag år 1608 ansåg man det vara på tiden att avlägsna "den stora mödding, som låg på rådhusgården". Under tre dagar hade fyra vagnmän fullt göra med att köra ut de 166 lass orenlighet, som under årens lopp ostört fått samlas här, så att säga rygg i rygg med magistraten.

Samtidigt med att rådhusets baksida företedde en så föga prydlig anblick, var man flitigt sysselsatt med att efter bästa förmåga utsmycka dess inre. Den nybyggda rådstugan vid Kompanigatan inreddes till en praktsal, dess väggar kläddes med röd "pivek" (kläde) och utsirades med målningar, taket pryddes med en stor "taffle" över bordet och "rådsens hyender" kläddes med rött engelskt tyg. Nu fick också Mäster Peter i uppdrag att måla 11 "Conterfejer av de kungar, som hava privilegierat staden, vilket är gjort till en evig hågkommelses skull". Dessa porträtt kunna vi alltjämt beskåda högt uppe på Landstingssalens väggar. Av väggprydnader från dessa år är eljest att märka "Kong Fredriks begravelseprocess", ett många meter långt kopparstick, som uppklistrades på lärf. Dessutom fanns där en tavla, "som den vin-instrux blev skriven på", liksom även en tavla "om brödet, som bakas". På rådhusdörren var fastspikad en järnaln till efterrättelse för stadens längdmått, medan rymdmåtten kontrollerades med stadens kopparskäppa och måltunna och stämplades på överkanten med "stadsbrendet". Vikterna slutligen granskades av stadsvägaren, som förvarade stadens vikter i den vid Kyrkogatan belägna "vejerboden".

Bland rådhusets inventarier märktes även de dystra föremål, som hörde till rättvisans utövande: trähästen, spanska tunnan och lyran samt måhända även rättaresvärdet och "stadens stenar", vilka av förvisade tjuvar och bakdantare skulle "bäras ur staden". Och härmed äro vi framme vid de barbariska metoder, genom vilka den tidens styresmän sökte upprätthålla ordning och skick i sin stad. Först bör anmärkas, att fängelsestraff i vår tids bemärkelse icke existerade, utan fängelset användes endast som förvaringsplats för fången — på kärandens bekostnad —, tills dom fallit. Straffarbete ådömdes endast i undantagsfall, och bestod i "att gå med sporren", d. v. s. med fokedjor, i arbete på stadsvallarna.

År 1602 avrättades en missdådare, som i samråd med en kvinna hade dödat dennas man. Räkningen för exekutionen har följande ohyggliga lydelse:

Givit mästermannen för att han lade honom	
på fyra stegel och högg huvudet av henne	24 mark.
För att åka ut steglen och förfärdiga dem ..	4 mark.
För 5 sparrar till steglen	3 m. 12 sk.
För 5 hjul, som han blev lagd på och av-	
rättad med	3½ m. 4 sk.
Givit varje fånge en pott vin	1 m.
Givit mästermannen 2 potter vin	1 m.
Givit mästermannen med hans sällskap till öl	1 m.
Vidare givit för 4 järnspik, som deras	
huvuden blevo slagna på steglen med	1 m.
Vidare givit för 4 långa spik, som blevo slagna	
i jorden att binda honom med, ty jorden	
var hårt frusen	2 m.
Givit bysvennerna, som vaktade dem i fängel-	
set och följde dem till avrättningsplatsen	2 m.
Givit två präster, som följde dem till avrätt-	
ningsplatsen	2 m.
Givit för 4 läkten 1 m., vidare för 3 bokträn	
1 m., för en tunna kol 6 sk., för 4 bast-	
rep ½ m.	

Även om man uppröres av den grymhet, som ansågs nödig för att i dylika fall statuera exempel, så är det dock här fråga om grova förbrytare, som gjort sig väl förtjänta av ett strängt straff. Helt annorlunda är förhållandet, när det gäller bestraffningen av de arma kvinnor, som under de dessa år periodvis igångsatta häxprocesserna råkade ut för rättvisans hårda hand. Jag väljer ett typiskt exempel från år 1590, som visar, hur häxidén som en farsot griper omkring sig, och för det ena efter det andra av sina olyckliga offer på bålet:

Den 26 juni sändes en vagnman med en av bytjänarna till Trelleborg och andra ställen på landsbygden för att skaffa rätt kunskap om Marine Brandewin, som erkände sig skyldig,

i det hon rymde ur staden, då det ordades bland allmogen, att hon kunde med trolldomskonster, till vagnlega 2 mark.

Därefter blev Marine gripen och insatt den 28 juni.

Den 30 juni skickade jag samma bytjänare till Lund efter Inger Christiern Skredders son, som Marine återopade sig på, att hon fått den trolldomsskrift av, som fanns hos henne, och kom han tillbaka igen med både modern och sonen, som strax den 1 juli blevo insatta; till vagnlega 1 m. 8 sk. Deras förtäring och annan omkostnad med fogdens och stadens tjänare där i Lund för att uppsöka och fånga dem 2½ m.

Samma dag blev Bente Bondekvinna gripen och insatt för trolldom, och därefter med dessa andra tvänne kvinnorna genom 15 mans dom dömda till bål och eld, och därpå bekostades som följer:

Först givit mästermannen med hans sällskap 1 fjärding öl ute på avrättningsstället 1 m. 2 sk.

Alla tjänarna samma dag öl för 1 m.

Givit mästermannen för att föra dessa kvinnor på stranden tvänne gånger (för det s. k. vattenprovet), pinligen förhöra dem och avrätta dem, givit för vardera 10 mark 30 mark.

Givit Jacob Samsing (en av rådmännen) för 7 stora läkten till stegarna, som de blevo brända på 1 m. 12 sk.

Predikanterna för deras omak 4 mark.

Item gav jag Mäster Hans Bardskär, som läkte Inger uti fängelset, emedan hon i Lund blivit huggen en stor skråma i kinden, och för att han förband Bengte Formands, som blev huggen om natten, då hon stal, och som uti fängelset av sin apostel¹) blev upplyft under valvet och blev stött och illa medfaren, för vardera att läka 4 m. 8 mark.

Item Inger Christierns son, Svend Christiernsön, befanns att vara något vanvettig, syntes att vara oskyldig, blev dock sittande på en rätt från den 1 juli till den 30 juli, tills de andra voro avrättade 14 m. 4 sk.

¹ Man trodde, att när en häxa försvurit sig till djävulen, fick hon av denne en medhjälpare, en "compan" eller "apostel".

Vidare för öl, som dessa och andra fingo vid åtskilliga tillfällen, belöper sig till 2½ m.

Item den 16 juli legde jag med Borgmästare och Råds samtycke Oluf Piber med min skrivelse till byfogden i Helsingör för att söka efter den Herr Christiern, som kallas den svarte präst, som Inger och Marine bekände vara deras mästare i trolldomskonst, och gav jag honom därför .. 3 m.

Item den 3 augusti blev också Christine Pallis gripen och insatt för trolldom och genom 15 mans dom dömd till eld och bål och blev avrättad den 23 sept., hennes kost under 7 veckor och 2 dagar 21 m. 4 sk.

Därefter blev också Kristine Mickels¹) insatt och anklagad för trolldom, och emellertid hängde hon sig själv i fängelset, blev också efter 15 mans dom bränd med dessa bägge andra.

Item givet för öl, som dessa kvinnor fingo, när de vid olika tillfällen blevo förhörda 1 m. 12 sk.

Vidare för att föra Bengta Formands och Christine Pallis på vattnet och för att förhöra Kristina Mickels uti de femton mans närvaro och hota henne med "pinsel", givit mästermannen för var och en av dem 2 mark 6 m.

Givit Jacob Samsing för 5 stora läkten till stegar, för stycket 4 sk. 1 m. 4 sk.

Och för två läkten till Mette Wiegers¹) 8 sk.

Senare infördes det tillägget till avrättningsproceduren, att ett pund krut fastbands på häxans rygg, varigenom den stackars kvinnans lidande fick ett hastigt slut. Man har likväl knappast anledning misstänka, att det var några humanitära skäl, som åstadkom denna förändring, utan man har nog endast eftersträvat största möjliga effekt vid skådespelet. År 1606 tillät sig magistraten ett litet experiment i samband med då pågående häxprocess. En av de anhållna kvinnorna hade vågat påstå, att även andra än häxor flöto, när de kastades i vattnet. Nu blev en tjuv benådad på det villkor, att man skulle få kasta honom "uti

¹ I Malmö stadsarkiv förvaras bouppteckningarna efter såväl Kristine Mickels som Mette Wiegers.

stranden för att förfara, om han kunde flyta, som den trollkonan Karine Sågskärare gjorde. Blev försökt, men han sjönk som en möllest. Ja, därmed var naturligtvis även Karines öde beseglade.

Ett särskilt ohyggligt intryck gör det att läsa om, hur man förförde, då en av de anklagade avlidit i fängelset. Rackaren fick snickra ihop en kista till henne och i densamma lades två skäppor linfrö, säkerligen en försiktighetsåtgärd för att hindra henne från att "gå igen". Sedan "sluffade" han henne tvänne gånger till tinget, där hon av femtonmannanämnden dömdes till eld och bål. Därefter "sluffades" kistan av rackaren ut till Kirseberg och brändes. Att den stackars kvinnan under fängelsetiden undfagnats med vin, hade endast skett "för att förfara sanningen"!

Till de egendomligaste företeelserna i den tidens rättsväsende hör den s. k. mjölkningen. För att utrannsaka det sedliga tillståndet i staden anställdes på byfogdens order denna undersökning av de ogifta kvinnorna genom barnmorskorna i närvaro av några ärliga borgarehustrur. Provet visade sig dock icke alltid tillförlitligt. En kvinna, som vid förrättningen år 1607 befunnits misstänkt, frikändes av en femtonmannanämnd, sedan hon suttit fängslad i tio veckor. "Och spisade jag henne om veckan 1 daler."

Politiskt voro tiderna oroliga och stadens styresmän hade mångahanda saker att passa på. Befästningarna krävde stora summor för underhåll och tillbyggnader, truppstyrkor utrustades och passerande krigsfolk erhöll logi och proviant. Särskilt besvärligt blev det, när ett femtiotal svenska krigsfångar under en längre tid förvarades i fängelset i rådhuskällaren. Räakenskaperna över deras underhåll från den 5 aug. 1611 till pingstdagen 1612, då de åter frigåvos, äro av stort intresse, men kunna här endast flyktigt beröras. Första posten lyder: "Givit smederna för 51 länkar, som de fingo på, vardera 2 m. = 102 mark." Matsedeln är ytterligt spartansk och lyder för de första dagarna oföränderligt: "bröd för 3 m. 5 sk., 1 tunna öl för 3 m., sill för 2½ m." Med tiden förbättras dock kosthållet något, så att både gryn och grönsaker, ja t. o. m. någon gång färskt oxkött ingå i detsamma. Bättre än många ord tala dock följande poster om fångarnas tillstånd vid tiden för frigivandet:

Item pingstdagen fingo 15 svenskar var sin skjorta, 2 m. 13 sk. De gingo "slett nögne", så att nöden fordrade, att de måste hjälpas,

Herr Michel, den galne präst, 1 skjorta 3 m. För 6 stycken grått kläde, stycket 3½ daler, som de svenske fingo kläder av 21 daler. De hade flux utsltit, vad kläder de hade, varför detta kläde blev dem förunnat, så att de icke skulle draga "slett nögne" härifrån.

Ett konto, som knappast skulle gillas av våra dagars stadsrevisorer har följande rubrik: "Skänkt och förärat bort till gode män, som varit oss gunstige på stadens vägnar, desslikes till gode mäns tjänare och bud, som blivit sända hit". Här finna vi bl. a., att kanslern Niels Kaas år 1586 uppmuntrades med ett par oxar, "på det bemålte kansler ville vara denna stad gunstig hos Kongl. Maj:t, eftersom borgmästare och råd hade i sinnet att begära hjälp av Kongl. Maj:t till befästningen". Samma år fick Fru Christenze salig Biörn Kaasis två par oxar till sin dotters bröllop som tack för de tjänster, hennes make som slottsherre gjort staden. Några år senare sändes en stor, röd ox till ett värde av hela 70 daler till kanslern Christian Friis, som erkänsla för dennes välvilja mot staden. Ibland uteblev emellertid den väntade återtjänsten, och det är med sorgen resignation, som kammarmästaren antecknar, att staden förärat amiral Godeche Lindenow en gångare "i den mening, att om Gud hade sparat honom till livet, skulle han till gengäld tjänat staden, så att där kunde ske någon lindring i det stora bösseskötterhåll, som här årligen av staden utgives, vilket han också lovat skulle ske".

Av vikt var även att hålla sig väl med "Bispen af Lundt" och hans Malmöbesök markeras alltid i stadens räkenskaper med föräringar av större eller mindre antal potter vin.

Det fanns emellertid inflytelserikt folk även längre ner på rangskalan och det ansågs nog som en god penningplacering, när kammarmästaren år 1599 förärade drottningens dvärg en rosenobel. Däremot var det knappast några egoistiska motiv, som förmådde överheten att lossa på pungen, när den bistod "en främmande man, som hade hemma i Antwerpen, som blivit överfallen av stråtrövare", eller en annan gång tog sig an "6 fat-

tige persianske fångar, som ankommit om vintern och voro alldeles utarmade och inte hade något att hjälpa sig med och som hade gott bevis på, att de under lång tid varit fångne i Törkiet”.

Mycket annat skulle vara värt att framdraga ur dessa gamla räkenskaper, men det anförda får vara nog för att ge ett begrepp om den rikt fascetterade bild, de skänka av förhållandena i Malmö under forna tider.

Einar Bager.

VILLA KNAPEGÅRDEN I LIMHAMN.

Av NILS DJURKLOU.

Redan för flera år sedan väcktes inom Malmö Fornminnesförening förslag att igångsätta en inventering i äldre Malmöhem och där samla uppgifter om inredningar, möblering och intressanta kulturhistoriska föremål. Då nu Fornminnesföreningen tänkt, att den beslutade årsskriften även skulle omfatta dylika bostadsbeskrivningar, är det med glädje jag härmed lämnar ett dylikt bidrag, inseende vilket värde dylika inventeringar kunna få för eftervärlden.

Villan Västenväg n:r 9 å Bellevue området i Limhamn inköptes av mig 1924 och gavs då namnet Knappegården efter den gård i Ryssby församling i Kalmar län, där Nils Djurklou, adlad 1680 och sedermera landshövding i Kalmar, under många år var bosatt och även slutade sina dagar. Villa Knappegården innehåller 6 rum, 3 å varje våning. Efter passerandet av förstugan inträder man i det s. k. herrummet, vars mest framträdande möbel är en gammal chiffonier av mahogny på lejonfötter (se fig. 1). Å dess marmorskiva märkes ett 6-kantigt reseur, sign. Nürnberg 1645. Detta ur har gått i arv från far till son alltsedan 1600-talet och medförts under otaliga krigsföretag i olika länder. Det till uret hörande fodralet synes vid sidan av ingången (fig. 2). Bland en rätt stor medaljsamling må anföras en briljanterad guldmedalj med Drottning Lovisas bild och given till Drottningens Kammarherre Gabriel Djurklou. Väggarna prydas med porträtt och tavlor i olja, pastell, akvarell m. m., målade av Scheffel, von Hennigs, Bennet, Kiörboe, Arsenius, Hoppe, Asp, Mörner och Stina Beckfriis. — Scheffel-porträttet föreställer Greve Johan Stenbock, född 1708, död 1734. På hörnbokhyllan äro placerade en österrikisk pendyl å marmorpelare, tvenne ljusstakar (empire) och tvenne krus, ett från 1537, det andra äldre Rörstrand. Vidare lägger man märke till ett golvur (Mora) å pelare, en gustaviansk spegel, ett divanbord

Fig. 1. Herrummet mot öster.

å pelare med lejonfötter, en förgylld sabel — en gåva av H. K. H. Prins Carl August till Generaladjutanten, Frih. Nils Adolf Djurklou — samt tvenne förgyllda bägare (Tulaarbete), vilka äro en faddergåva av H. Maj:t Konung Karl XV till undertecknad. Ett japanskt thékök med bricka av emaljerad koppar, införd av Ostindiska kompaniet och genom arv tillfört min familj, samt en del silverpokaler, de flesta hemförda som pris i militära tävlingar, torde i övrigt vara de nämnvärdaste föremålen i detta rum.

I salongen (fig. 3) på andra sidan tamburen, tilldrager sig den stora förgyllda barockspegeln och empirebyrån största uppmärksamheten. Bland föremålen på byrån må omnämnas ett par värdefulla ljusstakar härstammande från det pommerska fideikomissgodset Rantzin, en porslinskopp från 1600-talet med det Djurklouska adliga vapnet samt en kopp (Berlin) med Generaladjutanten N. A. Djurklous namnchiffer. Denna kopp förfärdigades, då Prinsessan Sofia Albertina en gång avlade ett besök i porslinsfabiken, och skänktes av henne till hennes kavaljer, nyssnämnde N. A. Djurklou. Förutom en ovanlig mahognysekretär

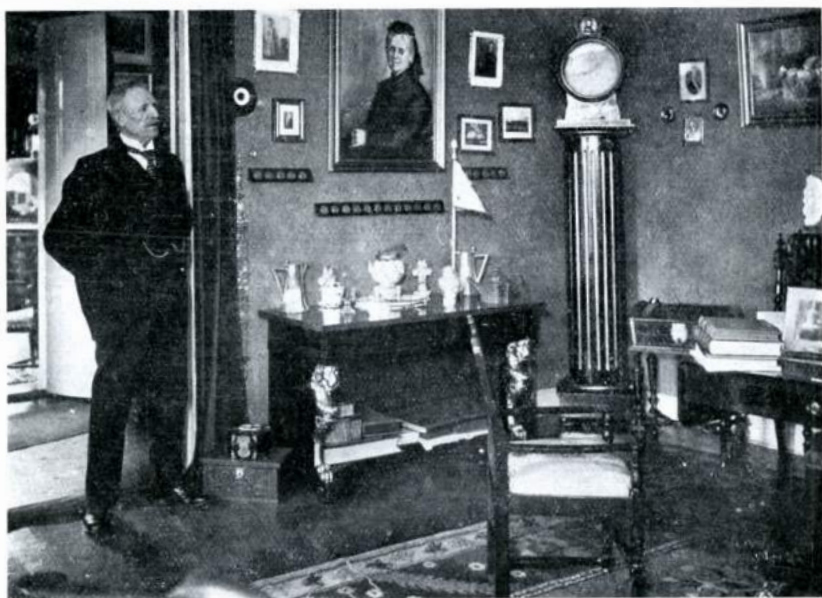

Fig. 2. Herrummet mot väster.

märkas vidare ett porträtt i olja av Christer Horn, en collier med minnesmedaljer från de olika träffningarna under kriget 1813, en tapperhetsmedalj i guld tilldelad Ryttmästaren Adolf Fredrik von Horn, en mindre rokokostol, minne från min farfarsfars barndomstid, samt ett ryskt mosaikarbete från 1800-talets början med silhuettporträtt av medlemmar av familjen Berch.

Det härintill gränsande rummet är matsalen. Av här befintliga föremål lägger man märke till den stora kistan, den gustavianska bordsplatån, tavlor i olja, kopparstick bl. a. av Carl XI och Carl XII, miniatyrer av Gillberg samt gipsmedaljonger föreställande medlemmar av släkterna Silfverschöld och Alströmer.

I trappuppgången till övre våningen har på trappans väggar placerats en stor samling betsel, sporrar och vapen. Bland vapnen finnes en större norsk stridsyxa, en gåva av Konung Carl XV till Kammarherre Gabriel Djurklou. — I övre våningen, bestående av sovrum, finnas ett par mahogny sekretärer, ett gustavianskt rakbord samt en större säng av mahogny med Medusahuvuden, vilken på sin tid ägts av general Armfeldt och stått å

Fig. 3. Salongen.

hans egendom Skogaholm i Nerike, vars huvudbyggnad nu flyttats till Skansen i Stockholm.

I olika rum förvaras några allmogeföremål, avbildade i den av G. Djurklou utgivna boken "Ummarsboarnas seder och liv".

Boksamlingen innehåller huvudsakligen genealogisk litteratur, adelsbrev, fullmakter, tidningsurklipp, bilder över flera hundra svenska och danska herregårdar m. m. Här förvaras även en till ett 10-tal folianter uppgående samling brev till Kammarherre Gabriel Djurklou samt det omfattande familjearkivet, gående tillbaka till början av 1600-talet, jämte en del stamtavlor, likpredikningar, sorgekväden m. m.

Efter denna rundvandring i mitt hem hoppas jag, att många måtte efterfölja detta mitt försök att villfara Malmö Fornminnesförenings uppslag att samla beskrivningar över gamla Malmöhem.

EN KRUKMAKAREVERKSTAD VID HJULHAMNS- GATAN I MALMÖ.

Av STEN KALLING.

Under en tid av snart trettio år har Malmö Museum — även i samarbete med Fornminnesföreningen — övervakat grundgrävningarna i staden. Synnerligen omfattande är också nu den avdelning på Museet, som rymmer alla dessa ur malmöjorden tillvaratagna fynd, bland vilka givetvis keramikfynden genom sitt stora antal i första hand tilldrar sig uppmärksamhet. Man kan med andra ord säga, att fyndmaterialet framför allt väcker intresset för och åskådliggör krukmakarehantverket.

Men var och när äro alla dessa skålar, krukor, fat m. m. tillverkade? I vilken utsträckning ha vi att göra med stadens egna produkter? En närmare tids- och ortbestämning vore av stort värde och skulle ge mera liv åt dessa mestadels rätt enkla föremål. Vissa från utlandet importerade varor såsom tyskt stengods eller holländsk fajans kunna vi dock genast särskilja och ofta lätt bestämma. Svårare att komma tillrätta med äro de enkla lergodsvarorna, vilka genom sin likformiga karaktär i allmänhet ej ge oss många fasta hållpunkter. Vi våga likväl antaga, att det mesta är tillverkat här i Malmö av stadens egna krukmakare. Visshet härom skulle vi säkrast få om det gavs tillfälle att göra fynd på själva verkstadsplatserna. Var dessa voro belägna, veta vi ganska väl med stöd av tillgängliga handlingar i Malmö Stadsarkiv, så långt tillbaka i tiden arkivalierna kunna vägleda oss.

Förra året skulle ett nybygge uppföras på en gammal krukmakaretomt. Det var den nya biografteatern Capitol vid Hjulhamnsgatan. Förhoppningarna att i samband med grundgrävningen på denna plats påträffa åtminstone avfall från verkstaden sveko ej. I södra kanten av tomten, c:a 15 m. från gatan, blotades en avfallsgrop, delvis omgärdad av bräder. I och omkring denna lågo fynden spridda. Närmare 3000 keramikfragment samt även några hela föremål tillvaratogs.

Vilka krukmakare ha nu bott här vid Hjulhamnsgatan? Den

förste möta vi ett par sekler tillbaka i tiden. Det är Lars Anderson, som blir borgare i Malmö den 15 juli 1741, sedan han uppvisat sitt mästarebrev, utfärdat av Krukmakareämbetet i Ystad. Men Lars Anderson fick ej syssla många dagar i sin ny-etablerade verkstad. Han avled redan i november samma år. Bland tillgångarna i dödsboet upptages fasta egendomen n:r 701. Tvenne drejskivor ingå för övrigt i lösöret. Men gälden var stor och änkan Ellna Nilsdotter uppgav "sitt tillstånd vara ganska fattigt".

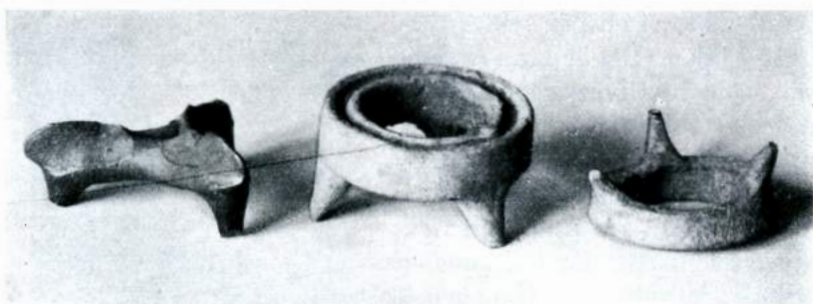

Fragment av ugnskapsel.

Det blev sålunda ingen lyckosam början för den lilla verkstaden. Änkan gifter sig emellertid med krukmakaren Åke Ahlberg, som även han vunnit sitt mästarebrev i Ystad. Burskapet i Malmö söker Ahlberg den 19 februari 1743 under åberopande av att han är gift med en krukmakareänka. Verksamheten drives nu med hjälp av vanligtvis endast en gesäll, men förtjänsten synes ha varit dålig. 1750 uppgives Ahlberg vara fattig. Så dö båda makarna av rödsoten i september 1757.

Ett par år senare finna vi krukmakaren Petter Cronström i gården. Han hade redan i oktober samma år Ahlberg avled sökt och erhållit burskap i Malmö efter läroår i Lund. Under tvenne decennier arbetar Cronström i sin verksstad och ofta har han både gesäll och lärgossar i sin tjänst. Med åren blir han giktbruten och enligt S:t Petri församlings dödbok för år 1779 dör han av denna åkomma vid 50 års ålder.

Cronströms änka Annica Dorothea Ernst fortsätter verksamheten och anställer gesällen Petter Gullberg, men redan året efter mannens död anser hon sig icke kunna idka krukmakarehantverket på grund av "ålderdom och därmed förknippad bräcklighet". Hon anhåller hos Magistraten om befrielse från sitt burskap och önskar överlåta såväl detta som verkstaden till Gullberg mot det att denne sörjer för hennes återstående livstid.

Trefötter.

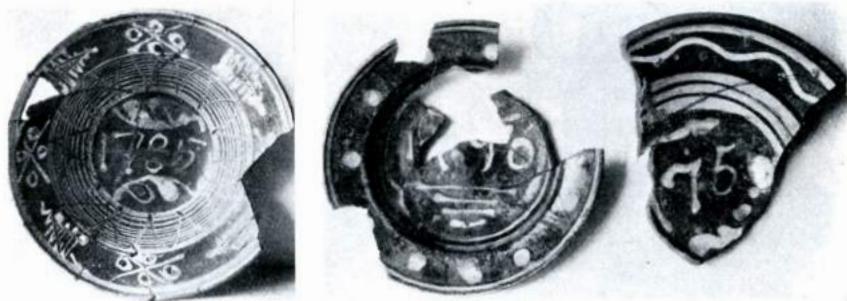
Gesällen Gullberg söker därför burskap. Något mästareprov hade han emellertid ännu ej avlagt och då krukmakarna i Malmö vid denna tid ej bildade eget skrå, blev Gullberg av Magistraten hänvisad till Lund, sedan ämbetet därstädes icke velat samtycka till provets avläggande i Malmö, men på samma gång uttalat sin beredvillighet att stå Gullberg till tjänst, "så mycket mer som han lärdt vid Ämbetet och är borgarebarn här från staden". Kruk- makarna i Malmö Gabriel Jönsson och David Kiellgren hade även invändningar att göra mot Gullbergs ansökan.

Det mästerstycke, som Gullberg sedan utförde, bestod av "tre Kakel, 2 till en rund och 1 till en fyrkantig Kakelugn med Hwit- Paille- Gul och Blå Glassure". Den 14 mars 1781 är han så äntligen mästare i Malmö och ett år senare ingraveras hans namn på kakelugnsmakarelagets i Malmö välkomma, som nu finnes i Malmö Museums skråavdelning. Gullberg fick nämligen äran fungera som lädmästare i det nybildade laget.

I början av 1801 avled krukmakareänkan Cronström utan att lämna efter sig några bröstarvingar och hennes kvarlåtenskap tillföll Gullberg och hans hustru Anna Catharina Maglin.

Vi äro så framme vid året 1809, som man kan beteckna som ödesåret för verkstaden vid Hjulhamnsgatan. I gården bor här- efter ej längre krukmakaren Gullberg och hans hustru utan gör- delmakaren Grönberg. Familjen Gullberg förekommer icke vi- dare i Malmö stads mantalslängder. Namnet återfinner man dock i skattsättningslängden påföljande år. I marginalen står där det upplysande ordet — utfattig.

Vi låta nu de lösa fynden bli föremål för en summarisk över-

Fatfragment med årtal.

sikt och börja med den fyndgrupp som genast säger oss, att vi ha att göra med avfall från en krukmakareverkstad. Bland dessa märkas i första hand några hundratal stycken av refflade ugnsplåtar på vilka man i ett stort antal fall finner rester av fastbrända kärlbottnar och kanter. Vidare tillvaratogos några hela och åtskilliga fragmentariska mellanlägg, s. k. nabbar eller trefötter, såväl ringformade som tregrenade. I detta sammanhang bör även nämnas en del brottstycken av cylindriska ugnskapslar, försedda med stora runda öppningar, samt små triangulära, genom vilka stödpinnar instuckos och på vilka sedan föremålen placerades. Det är onekligen märkligt att finna dessa kapslar här, då typen egentligen hör hemma i de gamla fajansverkstäderna. Några svartbrunglaserade föremål åskådliggöra för övrigt klart på vad sätt dessa ugnskapslar användas, bl. a. ett bockformat piphuvud med fastbränd stödpinne. Att döma av glasyren på dessa föremål torde kapslarna varit i bruk omkring 1800.

Givetvis erbjuder fyndmaterialet åtskilligt av intresse ur tillverkningsynpunkt. Det är ju här i stor utsträckning ej fråga om vanligt sönderslaget gods utan om sådant som kasserats på grund av missöden vid själva tillverkningen, men vi kunna här icke beröra därmed sammanhängande tekniska spørsmål utan begränsa oss till en mindre detaljerad beskrivning av viktigare föremålsgrupper, bland vilka fatfragmenten med målad ornering äro värda att särskilt uppmärksammas.

I övervägande grad tillhöra dessa fatfragment den "bruna keramiken", som karaktäriseras därav, att orneringen är upplagd

Brunglaserad kruka och skål.

direkt på godset, varför mönstret framträder mot brun bakgrund, i motsats till den "gula keramiken", där underbeläggning med piplera ger bakgrunden en vitgul färgton. Det senare slaget förekommer synnerligen ofta under 1700-talet och undantränges mot århundradets slut alltmera den "bruna keramiken". Man hade därför kunnat vänta ett kraftigare inslag av den gula varan bland fynden från Hjulhamnsgatan.

De mönster som förekomma på faten äro övervägande geometriska. Särskilt vanliga äro koncentriska ränder, våglinjer med och utan prickar samt stora runda fläckar med växlande grupper av streck. Mindre vanliga äro S-formade mönster, kryss och sick-sack-slingor. Fatens mitt prydes stundom av enkla bladgrenar, stiliserade blommor och någon gång av årtal, men som rena undantagsfall får man betrakta förekomsten av djurmotiv. Slutligen bör anmärkas, att några fragment äro av den beskaffenheten och dekorerade på så sätt, att de icke utan vidare kunna hänföras till avfallet från verkstaden, varför vi här förbigå dem.

Beträffande färgerna får ju pipleran genom glaseringen en gulvit ton, men för öfrvigt förekommer sällan något annat färginslag än grönt.

En viktig grupp bilda de årtalsornerade faten, av vilka tvenne bära årtalet 1756 och kunna alltså hänföras till Åke Ahlbergs verkstad. Det ena fatet har smal kant med streckornering och i mitten synes en löpande hjort, synnerligen enkelt utförd. Över hornkronan står årtalet. Det andra fatet är djupt och har gul och grön ornering med ränder och våglinjer och årtalet placerat mellan löst målade bladgrenar. Ett stort fat från 1785 är ornerat med ränder, bågar och bladgrenar kring mitten samt på kanten

Smörfot och tranlampa.

enkelkryss och sicksack-slingor. Vidare finnes ett mindre fat med årtalet 1790 och kanten prydd med runda fläckar mellan grupper av streck. Genom hårdbränning har godset i detta fall mörknat och glasyren blivit djupt mossgrön. Från samma år är ett litet fat med gulvita slingor på brun grund. Slutligen har ett fat med enkla våglinjer årtalet 1806 och tvenne små fragment från 1802 och 1807 äro båda försedda med gulvit piplergrund, det sistnämnda med ornering i brunt och grönt och med 'naggad' kant.

De enkla brukskärnen äro vanligen brunglaserade och odekorade. Ytans enformighet brytes endast av profileringen och skiftningar i glasyren, men någon gång ser man dock intryckta refflor, våglinjer, veckade grepar och fotringar eller annan plastisk ornering. Det är emellertid ej möjligt att i denna korta översikt genomgå varje grupp för sig. Här skall blott i allmänna ordalag dessa enkla bruksvaror beröras.

Frapperande är fåtalet grytfragment. Hade verkstaden tillhört ett äldre tidsskede, skulle helt visst dessa fragment dominera. Några grytskaft och bottendelar kunna dessutom av vissa skäl misstänkas ha kommit med bland avfallet från annat håll. Tvenne exemplar äro dock fullt säkra. De visa varken spår av nötning eller sotbeläggning och kunna därför ej ha varit i bruk. Men deras typ är av annat slag än de så vanliga 1500- och 1600-talsgrytorna.

Man kan säga, att bland 1700-talsfynden i allmänhet skålar och framför allt krukor av växlande form och storlek uppträda

i mycket större utsträckning än grytorna. Detta är även fallet här. En skål med ett tvärmått av 30 cm har man lyckats att ganska fullständigt rekonstruera. Den är på insidan brunglaserad och kanten prydes av en ritsad våglinje. Dock saknas grepar. Även ett par krukor, 27 cm höga, äro i det närmaste fullständiga. Den ena är av tjockt rödbränt gods, den andra av ljusare, tunnare gods. Men största delen av dessa enkla kärlfragment möjliggör tyvärr ej några rekonstruktioner. Läger man huvudvikten härpå, har materialet givetvis ett begränsat värde. Ett studium av godset och glasyren kan dock erbjuda åtskilligt av intresse.

Visserligen överväger den bruna glasyren med dess olika skiftningar i mörka och ljusa toner, men på några skålar och fat förekomma även klara gula och gröna glasyrer liksom den svarta och svartbruna glasyren, som uppträder vid tiden omkring 1800. En liten smörfot har dessutom skålen marmorerad i violett och grönt på gul grund.

En kvantitativt obetydlig grupp bilda tranlamporna. Endast ett tiotal fragmentariska exemplar hava tillvaratagits. Samtliga äro brunglaserade och runt stammens mitt löpa dubbla ränder.

Slutligen märkas en del fynd av kakelfragment till så väl runda som plana kakelugnar. Några äro endast gul- eller grön-glaserade, andra gula men "sprängda" i olika färger såsom grönt, violett och blått. Ett par kronformade simskakel med palmetter visa, att vi nu äro framme vid 1800-talets början.

En överblick av fyndmaterialet i sin helhet ger otvivelaktigt vid handen, att större delen bör dateras till åren närmast före och efter 1800, alltså till slutet av verkstadens sjuttioåriga tillvaro. Krukmakareyrket som konsthantverk går vid denna tid tillbaka. Fajansen och sedan flintporslinet konkurrera ut de enkla lergodsvarorna, vilkas kvalitet sjunker. Detta förhållande har även satt sin prägel på föremålen från Hjulhamnsgatan, men sedda i sammanhang med fynd av äldre data, giva de dock en intressant bild av krukmakeriets utveckling. Dessutom har man tillfredsställelsen att kunna visa fram ett material, som med visshet kan sägas vara tillverkat här i Malmö, och därmed också möjligheten att med detta material som utgångspunkt hänföra ytterligare föremål i Museets samlingar till en och samma verkstad.

VALEN I MALMÖ TILL RIKSDAGEN 1771—72.

Av LEIF LJUNGBERG.

Vid intet riksdagsmannaval under frihetstiden torde partisplitet ha tagit sig så häftiga uttryck som vid det, vilket föregick 1771—72 års riksdag. Partisöndring, ortsintressen, enskild fiendskap och avund gjorde striderna våldsamma, säger en av våra främsta kännare av denna tidsepok.¹ I städerna rådde ofta stor osämja emellan magistrat och borgerskap och inom det senare gingo åsikterna emellan handlande och hantverkare starkt isär. Hos konungens befallningshavande, magistrat och andra myndigheter, där man väntade sig skola finna oväld, var det ofta raka motsatsen. En av följderna härav blev, att ett mångfald val överklagades och då man ej ansåg sig ha fått rätt i en lägre instans, drogs saken inför ständerna.

Ett av de mera uppseendeväckande fall, som då kom under riksdagens granskning, var utan tvivel valet eller rättare valen i Malmö.²

Innan det åsyftade händelseförloppet relateras, bör den ganska säregna valordning, vilken då var rådande här, bringas i erinran.³

Riksdagsman (el. män) valdes inför magistraten av särskilda elektoror utsedda av societeterna. Elektorerna skulle vara 48 till antalet; för att bliva vald till elektor fordrades att ha varit borgare i minst sju år. Proportionerna mellan societeterna fastställdes av magistraten. Vid det här åsyftade första valtillfället

¹ Carl Malmström: Sveriges politiska historia VI.

² Huvudsakliga källor till denna framställning ha varit magistratens i Malmö protokoll 1771: 19 mars (första riksdagsmannavalet), 30 mars, 12, 13, 15—18, 20, 22 april och 17 maj (nytt val) och kungl. brev 1772 28/8 (i avskrift) i stadsarkivet i Malmö samt borgarståndets protokoll 1772: 28—29 juni och 4 juli i riksarkivet.

³ Lektor Sigurd Schartau har i Statsvetenskaplig tidskrift, h. 4, 1928, givit en översikt över "Riksdagsmannavalen i Malmö under frihetstiden", vari bl. a. lämnas detaljerad redogörelse för valsättet, antal riksdagsmän, som skulle väljas, och ordningen för utfärdande av fullmakter.

var elektorsantalet för de tre enligt 1726 års politieordning befintliga sociteterna följande: tjugofyra handlande, sexton hantverkare och åtta bryggare. Denna valprocedur avvek högst väsentligen från ordningen i de flesta andra svenska städer, där borgerskapet valde direkt efter en graderad röstskala.

Det ordinarie valet hölls den 19 mars 1771, varvid allt synes ha gått klanderfritt tillväga. Till riksdagsmän utsågos då rådmannen Johan Engeland och sämskmakaren Lars Kockum med 30 resp. 29 röster. Närmast i röstetal kommo borgmästaren C. F. Widegren och handelsmannen Lorentz Bergh med 19 och 17 röster. Tre dagar därefter inkom emellertid mjölnaren Johan Hansson till konungens befallningshavande — landshövding var då greve Johan Cronhielm, son till kanslipresidenten Gustaf C., vilken inlade så stora förtjänster om 1734 års lag — med besvär över valet och med anhållan, att det såsom olagligt måtte hävas. Sitt yrkande grundade han på följande påståenden: 1:o) att mjölnareämbetet ej fått sin egen elektor, 2:o) att glasmästare Jonas Backman skulle ha tubbat och förlett andra borgare att mottaga voteringseddlar, 3:o) att några handlande blivit elektorer, ehuru de ej varit borgare i sju år, 4:o) att obehöriga personer inträngt på rådstugan före och under valet, varvid en röstsedel skulle blivit bortsnappad ur handen på en av väljarna, vilken händelse Hansson dock ej kunde bevisa, samt 5:o) att hantverkssocietetens elektorer gått ut och in på rådstugan under det handlandesocieteten där nämnt sina elektorer.

Med anledning av denna besvärsskrift ålade konungens befallningshavande magistraten att omedelbart verkställa undersökning över de föregivna olagligheterna. Den rättegång, som nu följde, torde dessbättre inte ofta varken förr eller senare haft sitt motstycke här i Malmö.

Magistratens ledamöter utgjordes vid detta tillfälle av justieborgmästare Carl Fredrik Widegren, politieborgmästare Georg Reinhold Dahlström, rådmännen Anders Schartau och Henrik Gemzaeus samt såsom bisittare aktuarien Niklas Hagström och handelsmannen Magnus Ruth. Saken förhades första gången den 30 mars och ej förrän den 22 april — efter att ha förevarit vid nio rättegångstillfällen — var magistraten färdig med undersökningen. Förutom de från konungens befallningshavande hän-

skjutna frågorna, förekommo en mångfald jävsinvändningar och äreröriga beskyllningar jämte stämningar å mer eller mindre ovidkommande personer. Kulmen på hela denna sorglustiga historia torde ha nåtts vid förhandlingarna den 20 april, vid vilket tillfälle stadens innevånare i särskilt stor myckenhet mött upp såsom åhörare. En av de i saken mest komprometterade, den ovannämnde glasmästaren Backman, hade företrätts av en för dåtida skåningar ingalunda okänd advokat, Georg Hjort.⁴ Han hade länge prövat magistratens tålmod, men nu var det slut. Droppen, som kom bägaren att rinna över, var hans uppmaning till höga rättvisan att akta sig för ”processus inquisitorius och tumultuarius”; detta hans yttrande jämte hans tidigare i mångahanda avseenden oskickliga beteende inför rätta gjorde, att han omedelbart skildes från sitt fullmäktigeskap. Att få Backman att själv inlåta sig i svaromål var emellertid inte lätt. Han behagade tvärt om helt framt gå sin väg och måste återhämtas av rättvisans hantlangare. Tit. vägrade emellertid fortfarande hårdnackat att svara på frågor och tog första tillfälle i akt att ånyo försvinna. För att stävja den under tiden bland menigheten uppkomna oordningen och göra den för andra gången infångade glasmästaren mjuk, eftersändes en militärpatrull från högvakten, vilket tydligen hade åsyftad verkan. Rätten lyckades nu få ur den ”enfaldige och alltmer villrådige Backman en bekännelse, som” — efter vad det senare heter — ”hade han begått det största högmålsbrott”. På väg till elektorsvalet på rådhuset hade han givit en annan borgare, svarvaren Oluf Wede, en voteringsedel och då denne därvid sagt sig själv vilja skriva sin sedel, påstod Backman detta vore onödigt, enär de hade samma åsikter. Då de kommit inför magistraten, hade de emellertid båda av borgmästare Dahlström begärt och erhållit papper och därefter skrivit nya sedlar.

De andra frågorna avfärdades enkelt nog. Beträffande punkt n:r 1 inlade mjölnarämbetet en bestämd protest emot, att mjölnaren Hansson fört deras talan och missbrukat deras namn.

Någon undersökning rörande den bortsnappade voteringssedeln ansågs ej av nöden, då det hela bottnade i ett obevisat påstående.

⁴ Georg Hjort, f. 1729 d. 1775; fr. 1767 ävenledes rådman i Kristianstad.

Ett par av handels societetens medlemmar yrkade på inkallandet av samtliga elektorerna från sin egen societet och hantverks societeten för att höras såsom vittnen rörande påståendet om hantverkarnas obehöriga närvaro, då handlandena förrättade sitt val. Magistraten fann emellertid icke skäl bifalla detta yrkande och något vidare tal om denna sak blev det icke heller.

Vad som föranledde konungens befallningshavande att efter delfåendet av protokollet från förhandlingarna häva valet och förordna om nytt val, var emellertid dels Backmans röstvärning, dels att två handlande, Hans Thomas Jacobsson och Carl Cornelius Faxé, ej varit borgare i sju år.

Trots att besvär över det upphävda valet omedelbart anfördes hos kungl. majt., utsatte magistraten nytt val till den 17 maj. På valdagen protesterade handlande- och hantverkssocieteterna — med undantag för ett färre antal medlemmar — emot det nya valet och förklarade därjämte, att deras förtroende gentemot de tidigare utsedda riksdagsmännen, Engländer och Kockum, vore oförändrat. Detta hade till följd, att det nya valet kom att förrättas dels av bryggarnas åtta elektorerna, dels av fjorton ledamöter från hantverkssocieteten och sex från handlandesocieteten, vilket alldeles stred emot den praxis, som utvecklats i Malmö och för vilken tidigare redogjorts.

27 röster tillföll nu borgmästare Widegren och 26 handelsmannen Bergh, vilka magistraten begåvade med fullmakter, ehuru en kungl. förordning av år 1739 stadgade, att dessa även skulle underskrivas av stadens äldste. — De två förut valda gävo sig emellertid icke för så litet; då magistraten vägrade att utställa några fullmakter för dem, reste de med sina väljares fullmakter på fickan till Stockholm. Vid den strax därefter öppnade riksdagen var Malmö alltså i den lyckliga belägenheten att ha fyra representanter, och två hade blott några år dessförinnan från flera håll ansetts som högst onödig lyx. Det blev emellertid kort fröjd för två av de fyra. Efter företagens fullmaktsgranskning föreskrev riksens ständer på begäran av borgarståndet, att såväl landshövdingen som magistraten i Malmö skulle ställas under åtal för sina åtgöranden vid valen. Särskilda divisioner av hovrätterna sysslade vid denna tid enbart med saker rörande överklagade val och hade order att inom två månader avdöma resp.

mål och insända dem till kungl. majt. så tidigt, att de kunde komma under riksdagens prövning, medan denna varade.

I Göta hovrätt hade denna sak först behandlats och "brottslingarna" på grund av missbruk av ämbetena dömts till böter, vilket straff kungl. majt. den 28 februari 1772 fastställde. Därefter hade borgarståndet att fatta beslut i frågan.

Riksdagens justitiedeputerade, vilka berett ärendet, hade i sitt betänkande ingalunda lagt fingrarna emellan. Magistraten sades alldeles ha åsidosatt lagen och en laga rättegång och följt godtycke, då de i stället bort vara sitt borgerskaps yppersta försvarare och skyddare av dess privilegier. För de tilltalade föreslogos högst skärpta straff: borgmästare Dahlström och rådmän Schartau skulle förklaras ovärdiga att något domareämbete vidare bekläda, borgmästare Widegren skulle dömas till ett års suspension, varjämte alla tre skulle förklaras ovärdiga att mera väljas till riksdagsmän; beträffande Ruth och Hagström skärptes böterna till 200 resp. 100 daler smt. Gemzaeus hade avlidit under tiden. — Rådmän Engeland och samskumakare Kockum borde anses såsom lagligen valde riksdagsmän, men däremot borgmästaren Widegren och handelsmannen Bergh, "såsom i högsta måtto obehöriga, ifrån säte och stämma i standet denna gång uteslutas". Även konungens befallningshavande skulle ha en näsbränna. Det sades nämligen, att då sex handlande och tre hantverkare jämte förutbemälde Backman, hos denna myndighet anhållit om anvisning till besvärshänvisning, hade de nog fått sådan, men med det "en exekutor allra minst anständiga tillägget, att de voro att anse som parter och att magistraten därför borde välja andra elektorer uti deras ställe, som N. B. vore opartiska, vilket tycktes säga detsamma som, att de skulle vara sådana, som ej understodo sig att motsäga konungens befallningshavandes vilja och försvara sin rätt. På så sätt hade alltså nio lagligen valda elektorer — utom Backman — blivit skilda vid en ypperlig del av sin borgerliga rätt att få fungera som elektorer, den grundlagen intill denna dag heligt förvarat, men konungens befallningshavande ej aktat för rov att kränka, och ytterligare till råga på allt ålagt de klagande att böta 10 dlr smt. vardera, därför de begärt förklaring över ordet *opartisk*."

Det blev en lång och hetsig debatt i standet; målet förevar

i slutet av maj och början på juni 1772, med inlägg både för och emot. Ett par exempel skola här anföras. Bland de argaste vedersakarna får väl räknas en av Stockholms stads fullmäktige, juveleraren Anders Liedberg, som efter att ånyo ha redogjort för händelseförloppet, vilket han "i akterna noga genomgått", hemställde huruvida ett så dristigt och laglöst förhållande skall kunna överskylas med den färg av mänsklig svaghet man därå vill sätta. Det vore tydligt, att friheten på sådant sätt stode på yttersta branten av sin undergång och kunde han, juveleraren, på intet sätt häri taga del, utan ville för eftervärlden i protokol-len hava förvarat, att han i det yttersta sökt försvara ett fritt folks yttersta klenod och sina älskade landsmäns och medborgares ömmaste rätt. Han tillstyrkte justitiedeputerades förslag.

Borgmästare Johan Lorens Munthe, fullmäktig för Eksjö och Säter, hade också en del beska saker att säga: Rådman Engelande hade av fruktan för hård medfart vid en ny tilltänkt undersökning, sett sig nödsakad att för att komma till Stockholm resa lönnvägar till Kristianstad. Ja, det var ej nog med att riksdagsfullmäktige vägrades avlöning; rådman Engelande och faktor Kockum fingo ej ens erforderliga pass i Malmö, utan måste förse sig därmed i Kristianstad. Herr Borgmästaren hemställde om sådant kunde "agreeras". Han funne inför sin Gud och sitt samvete, att det ej kunde hänföras till *leviora culpae*. — Mellan magistraten och folket i Malmö hade uppvuxit en sådan bitterhet, att de förra ej kunde sköta sina domareämbeten på detta ställe. Tillstyrkte bifall till justitiedeputerades betänkande. — Många flera talare yrkade bifall till deputerades "välgrundade betänkande", bl. a. vår grannborgmästare Arvid Schauw i Landskrona.

Flertalet av "grannarna" sågo emellertid försonligare på saken och uppträdde i möjligaste mån till magistratens bistånd, i det de yrkade på fastställande av det av kungl. majt. beslutade lägre straffet. Justitiarien Anders Morian i Ängelholm ansåg, att det vore ett bland de ömmaste ärenden, som kunde förekomma, då medborgares hela timliga välfärd vore satt i fråga; hos ett fritt folk vore sådana hårda steg betänkliga, då det alltid tillhörde ständerna att mildra straff och benåda brott och överse med de lindrigaste försummelserna och som de anmärkta fel, om nu magistraten ens hade begått något sådant, äro ganska

förlåtliga, så ansåg han att man i varje fall icke måtte skärpa straffet. — Borgmästare Håkan Neander i Ystad var härom ense. — Borgmästare J. S. Borup i Lund ansåg, att justitiedeputerades betänkande måtte varda ändrat, så att några värdiga, ehuru felande medborgare, måtte räddas från total undergång och ett sådant svårt lidande, vilket även drabbar deras oskyldiga barn; detta vore värdigt det högtärade ståndet, vilket därigenom skulle "både för framtida folk och efterkommande bliva alltmera lysande".

Bland försvararna får väl icke glömmas borgmästare Widegren själv, vilken framhöll sina och den övriga magistratens enligt hans mening nog så välgrundade åtgärder.

Ingenting hjälpte. Vid en votering, som hölls den 4 juli segrade justitiedeputerades förslag med 66 röster emot 32, vilka avgåvos för ett lindrigare straff. Landshövding Cronhielm hade skrämmts att taga avsked från sitt ämbete och straffades nu dessutom med dryga böter. — Rådman Engelanders hade under pågående riksdag avlidit och någon ersättare skickades icke upp, varför Lars Kockum ensam kom att representera Malmö.

Juvelerare Liedberg visste icke, hur sant han profeterat, när han talade om "friheten på yttersta branten av sin undergång", åtminstone den frihet han åsyftade. Den 19 augusti ifrågavarande år genomförde Gustaf III sin statsvälvning. Redan den 28 i samma månad utfärdade han ett brev, vilket befriade de här ovan angivna från allt straff liksom ock så många andra för likartade förseelser dömda landet runt. Det heter i det kungliga brevet bl. a. följande: "På det inbördes förtroende och enighet åter måtte upplivas, hava Vi i nåder funnit billigt, att de som i förenämnda måtto blivit dömda till penningböter, förlust av tjänst och lön på mer eller mindre tid eller ock alldeles, eller att anses obehöriga att någonsin till riksdagsman kunna väljas, utan ock att de, för vilka deras förhållande vid nya riksdagsfullmaktens meddelande blivit tilltalade, böra från allt sådant befrias samt strax återställas i det stånd och de rättigheter de förut varit och innehaft innan något åtal därför emot dem blivit börjat, så att var och en av dem må obehindrat åter tillträda dess ämbete, tjänst eller syssla samt återfå, vad han till utslags fullgörande för ådömda böter och rättegångskostnaders ersättning

kan ha nedsatt eller utgivit; som Vi ock i nåder velat att vidare efterfrågan uti dessa och dylika mål alldeles skall upphöra och att allt sådant numera må anses såsom hade det aldrig hänt.”

Detta hugnesamma brev nådde Malmö i början på september. De hårda straffen hade emellertid då ännu icke hunnit träda i kraft. I varje fall finner man av protokollen, att såväl de båda borgmästarna som rådman Schartau då fortfarande skötte sina ämbeten liksom de gjort under hela sommaren.

Det är intet tvivel underkastat, att magistraten förfarit i hög grad egenmäktigt och även överskridit gällande förordningar. Att de ådömda straffen, både hovrättens och riksdagens, icke stodo i proportion till ”brotten”, torde lugnt kunna påstås. Det hela får emellertid ses emot den politiska bakgrunden. Mössorna hade vid denna riksdag kommit till makten och försökte med alla tillbuds stående medel stärka sin ställning. Landshövding Cronhielm ersattes här i Malmö av en av mössorna särdeles uppburen kraft, generallöjtnant von Lingen. Att åtminstone en del av de tilltalade magistratspersonerna voro hattar, vet man. Beträffande de fyra riksdagsmännen voro Widegren och säkerligen även Bergh hattar; Engelanders var pålitlig mössa och Kockum mössa för tillfället. De som i borgarståndet gingo argast åt de tilltalade, voro mössor; att även en sådan gammal hatt som borgmästare Schauw ville åt sina grannkollegor har förmodligen bottnat i andra orsaker.

Även om frihetstiden av den senaste tidens forskare i någon mån rehabiliterats, kan det icke förnekas, att den politiska livaktigheten, vilken särskilt karakteriserar frihetstidens senare skeden, väl ofta som t. ex. i här anförda fall slog över i partifanatism och gjorde våld på den naturliga rättskänslan.

MIN MÖDERNESLÄKT I MALMÖ.

Av ANNIE ÅKERHIELM.

Det går väl de flesta av oss så, att i vår barndom och ungdom, när föregående och näst föregående generationer ännu finnas i livet, intressera vi oss icke mycket för vad de kunna hava att förtälja. Våra tankar äro riktade framåt i tiden, mot vad de kommande åren kunna ha att bringa oss, eller också syssla de med samtidens företeelser. De gamlas historier om människor och händelser i deras ungdom lyssna vi till med ett halvt öra, mest för att inte synas ovänliga. När vi sedan själva bli gamla och våra tankar oftare söka sig tillbaka i tiden, och den period om vilken vi hörde berättas i vår barndom vuxit ut till ett historiskt skede med sin säregna stil och typ, då äro våra minnen av dessa personliga berättelser ofta osammanhängande och fragmentariska, och vi ångra att vi ej, medan tid var, begärde närmare upplysningar — som så gärna hade givits oss — och bett de gamla berätta mera — som de så gärna hade gjort. Så har det åtminstone gått mig, och följdén är att jag kunde ha haft mycket mera att tala om i ovan angivna fråga än jag har.

Som liten — någon gång på sjuttioalet — föreställdes jag för en gammal dam, en fröken Marie Rydberg, om vilken man sade mig att hon var född på sjuttonhundratalet. Jag såg på henne med vördnad och nyfikenhet; annars visste jag bara en människa, som var så gammal, och det var kejsar Wihelm — der Siegesgreis. De äldsta personer jag kände voro min mammas mostrar, de båda ogifta tvillingsystrarna Helene och Agnethe Trendelenburg, födda 1802 i Malmö, där de tillbragte hela sitt liv; jag skulle tro att deras längsta utflykter gällde Köpenhamn och Lund. De levde bekymmersfritt på en liten fäderneärvd förmögenhet och bodde i en liten lägenhet i Djäknegatan. Varannan söndagseftermiddag tillbragte vi hos dem, varannan de hos oss, dit de begåvo sig så regelbundet klockan fyra, att personer som

Prof. CASPER TRENDELENBURG.

Målning av Anders Johan Hansson, tillhörig Lunds Universitet.

bodde i samma gata lära ha ställt sina klockor efter deras passage. Tiden blev kanske litet lång för mig där, men jag fick gamla modejournaler ända från 1820-talet, gamla sällskapsspel o. d. att roa mig med, och efter kvällsmåltiden brukade en stund till min fögnad spelas "Svartepetter".

Helene Trendelenburg minns jag blott dunkelt, då hon avled redan 1876; systern Agnethe däremot levde ända till 1892. Det var en ståtlig, gladlynt gumma, vars markerade profil tydde på gammal släkt; hon liknade tydligen sin far, den på sin tid berömda gynekologen, professor Casper Trendelenburg, av samma österrikiska släkt som filosofen. Hans porträtt fanns hos "most-

rarna" och sedan i mitt hem; på begäran skänktes det till Lunds universitet.

"Moster Agnethe" blev med åren allt döware, så att det var ganska svårt att meddela sig med henne; reumatismen — förmodar jag — beredde henne också allt större svårighet att röra sig, så att hon under de sista åtta åren aldrig gick ut. Lugn och glättig satt hon i sin länstol vid fönstret med reflexionsspeglén; det klagande i rösten, som gamla skröpliga personer så ofta glida in i, fanns aldrig hos henne. Men när man kom och önskade henne gott nytt år, brukade hon svara: Önska mig att det blir det sista nyåret; det är det bästa du kan säga. Det var icke överord. När hon, nästan nittioårig, insjuknade, vägrade hon bestämt så väl att underkasta sig läkarvård som att — intaga föda. "Det kan vara nog nu", sade hon bara. Hennes och vår gamle husläkare, d:r Lukas Andersson, lämnade henne till sist, sägande: "Kom ihåg att det är en svår död att svälta ihjäl!" Hennes dödskamp var också svårare än fallet plägar vara med så gamla människor. Säkerligen hade hon kommit sig ännu en gång, om det ej varit för hennes eget fasta beslut att dö.

Från henne stammar väl det mesta jag har hört om min mödernesläkt, och väsentligen genom förmedling av min egen mor, min moster och min tolv år äldre syster, som dels var mera road av de gamla historierna än jag, dels kunde meddela sig med moster Agnethe under en tidigare period, då dövheten ej lade så stora hinder i vägen och då hon själv var mera hågad att berätta än i senare år.

Hennes mor, professorskan Trendelenburg, var född Hegardt. Denna släkt hade då varit inhemsk i Malmö redan i ett par generationer. Enligt en stamtavla, som ligger framför mig, härstammade de svenska Hegardtarna från bildhuggaren Jessia Hegardh från Holstein, Tönderns amt; han gifte sig 1629 med Maria Pedersdotter och avled trettio år senare i Amsterdam. Deras tre söner inflyttade till Sverige 1655; från den äldste av dem härstammade Malmösläkten.

På 1700-talet finna vi Petter Hegardt som handlande i Malmö. Han avled 1753 och hans maka, Helena Faxé, fem år senare. Paret efterlämnade 7 barn, av vilka den yngste sonen, Gustaf, ävenledes var handlande i Malmö och gift i första äktenskapet

med Margareta Faxé, i andra med Katarina Morsing. Även denna maka miste han, efter tretton års äktenskap, 1774. I första gifte fanns en då adertonårig dotter, Helena Elisabeth, men hon gifte sig redan påföljande år med handlanden Hans Petter Schuberg. Den äldsta av de fem döttrarna i Gustaf Hegardts andra gifte, Helena Margareta, var vid halvsystemens giftermål tretton år. Fadern ansåg, att när han hade en så stor dotter var det onödigt att anställa någon för att sköta huset; denna börda föll på den trettonårigas späda skuldror.

När man någorlunda vet vad hushåll betydde på den tiden, med bak, bryggd, ljusstöpning, slakt, insaltning av kött för vintern, vävnad och spånad m. m., och därtill tänker på att det var fråga om ett stort handelshus med mycket "folk i maten", så förstår man vad denna flickunge hade att bära, jämte omsorgen om fyra yngre systrar. Det berättades, att hon aldrig hade tid att leka; blott någon sällsynt mellanstund hann hon taga fram sina dockor och utgjuta för dem alla sina husliga sorger och bedrövelser.

När hon som vuxen gifte sig — eller blev gift, bör man väl säga om den tidens kvinnor — var det alltså en mycket erfaren husmor släktingen, handlanden Cornelius Hegardt fick till äkta. Alla systrarna gifte sig efter hand. Någon son fanns icke, och som paret Cornelius och Helena synes ha varit barnlöst, tycks namnet ha dött ut för så vitt Malmö beträffade. Senare inkomna Hegardtar torde härstamma från någon av Jessica Hegardhs andra söner.

Då min moster, Amalia Åkerblom, på gamla dagar om somrarna gästade sin syssling, friherrinnan Helma v. Düben, och de båda sutto i var sin länstol småpratande om förflutna tider, kom alltid någon gång den frågan upp: Hur var det nu med de sex systrarna Hegardt? Och så började de räkna på fingrarna: "Moster Schuberg, moster Hegardt, moster Ausell o. s. v. — men alltid var det någon de hade glömt, och så började de från början igen. Vi yngre hade mycket roligt åt denna periodiskt återkommande räkning. Här äro emellertid de sex systrarna enligt stamtavlan: Helena Schubergs dotter av samma namn blev gift med handlanden Cornelius Faxé och stammoder till den nuvarande släkten Faxé i Malmö. Dottern

Helena blev gift med ryttmästare Nordlindh, son till den från diskontaffären sorgligt ryktbare N. Efter den barnlösa fru Hegardt kom systemn Agneta Rebecka, gift med kyrkoinspektören Ausell; av deras barn blev dottern Brita Katharina gift med magistratssekreteraren F. Centerwall. Gustava Hegardt äktade kontrollören Borg; från dem stammar en talrik släkt. Den näst yngsta av de sex systrarna, Katharina, var professorskan Trendelenburg; om henne och hennes familj mera nedan. Den yngsta bar det numera lyckligtvis försvunna dopnamnet Mathiana och fick till make lagman Magnus Flinck, innehavare av Södra Lindveds lilla fideikommiss, beläget intill Börringe Klosters ägor och på sista tiden ganska mycket omtalat på grund av de pågående utgrävningarna av Lindholmens medeltidsslott, beläget på Lindveds mark. Lagman Flinck hade i gifftet med Mathiana Hegardt, död 1790, tvenne döttrar, Catherine och Gustava; den förra blev gift med baron U. H. v. Düben, den senare med majoren, sedermera översten och generaladjutanten J. C. v. Schoting. Paret v. Düben hade sex söner och tre döttrar; likväl dog släkten ut i nästa generation. Fem av de mycket begåvade sönerna dogo unga; den äldste var i ett barnlöst äktenskap för- enad med sin kusin Helma (Wilhelmina), enda barn till general v. Schoting i hans gifte med Gustava Flinck.

För att återvända till familjen Trendelenburg, dog även detta namn ut i följande generation, ehuru professorn och hans maka välsignades med tre söner jämte de tre döttrarna. Den äldste sonen, Philip, en lovande ung läkare, dog tidigt. De båda yngre sönerna, Gustaf och Bernhard, torde hava varit rätt medelmåttigt begåvade; ingen av dem hann någon mera framskjuten plats i livet och ingen av dem blev gift. Bernhard levde ännu i min barndom. Han hade varit lantbrukare, men hann aldrig längre än till inspektör; på äldre dagar slog han sig ned i Malmö, där han väl liksom de två ogifta systrarna levde på sitt fädernearv. Han var då underlig, grubblande och folkskygg, umgicks med ingen. Hans grubblerier inriktade sig på hans eget liv, varför det icke gått honom bättre i händer och varför han icke var som andra. Den fixa punkten blev en tilldragelse i hans barndom, då hans far obarmhärtigt pryglade honom, emedan han försummade familjens måltidstimmar. Alla sitt livs motgångar och miss-

Lagman MAGNUS FLINCK.
f. 1758, d. 1814. Målning (1806) av Anders Johan Hansson,
tillhörig S. Lindveds porträttsamling.

lyckanden härledde han nu från denna upplevelse. En dag då han återigen genomgick sin lidandeshistoria i sällskap med systarna, invände en av dem: Men så kunde du ju också ha passat tiden. Han steg då upp och gick; han återsåg aldrig någon av systrarna eller meddelade sig med dem under loppet av de många år de ännu bodde i samma, då ej särdeles stora stad. Ej heller satte han någonsin sin fot inom våra dörrar. Vi mötte honom stundom ute, en ensam, skäggig gubbe med stel blick; min mor stannade alltid, hälsade vänligt och försökte prata med

honom, fastän han blott gav korta och avvisande svar. Under sitt sista år, då han var sängliggande, sände han bud och bad min syster komma och läsa tidningarna för honom, vilket hon också dagligen gjorde. Han avled 1885, till det sista bevarande oförändrade sin förbittring mot den kvarlevande systemen och sitt djupa hat till den längesedan hädangångne fadern.

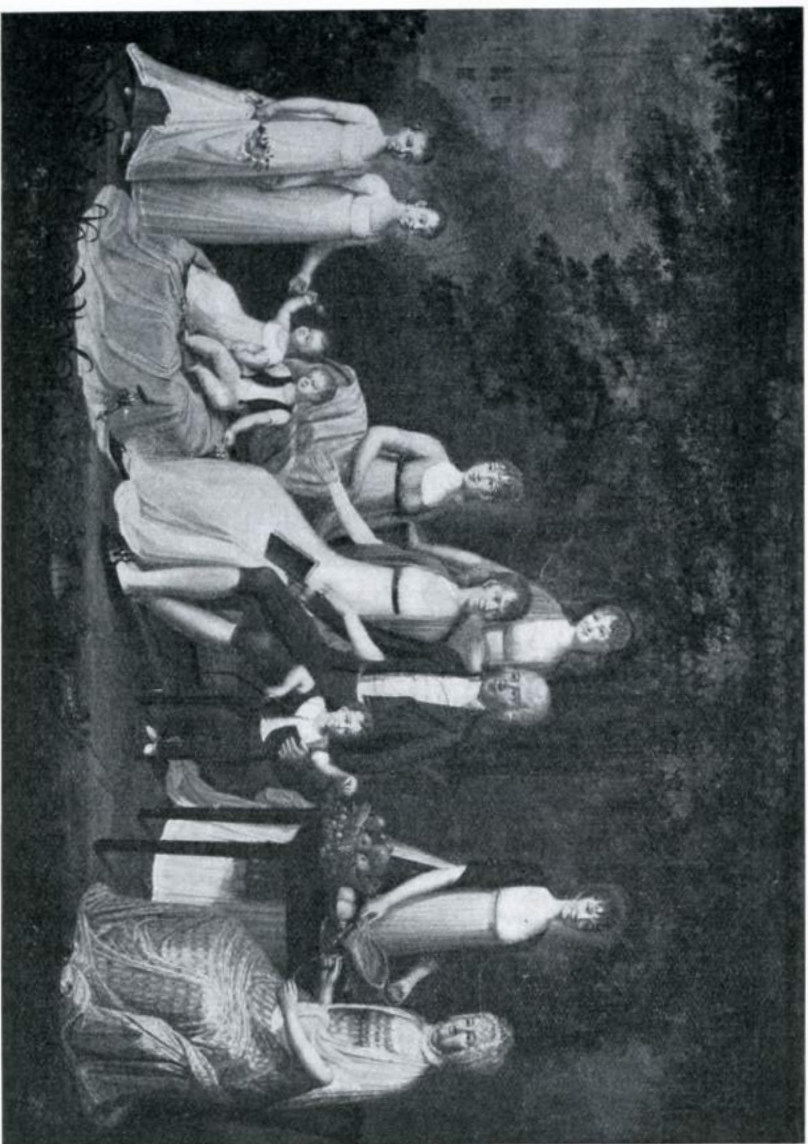
Huru framstående och på sitt sätt förträfflig man hr. professorn var — han var Sveriges förste gynekolog och räknas som en märkesman inom förlossningsvetenskapen och i fråga om barnsängskvinnors vård — så synes han, som så många av den tidens husfäder, i hemmet ha varit en despot. Det var i alla fall min mors åsikt. Han hade också sympati för andra despoter, hörde jag i min barndom sägas; Napoleon var hans idol. När han fick höra nyheten om kejsarens flykt från Elba, var han på väg till någon av sina patienter utom staden. Det var en het sommardag och den glada sinnesrörelsen gjorde honom väl ännu varmare; åter och åter måste han torka sig i ansiktet med en blå s. k. snusnäsduk. När han kom fram, ivrig att få berätta den stora händelsen, vållade hans upprörda tillstånd samman med den ordentligt ingnodd blå färgen i ansiktet stor förskräckelse; man trodde honom på väg att få slag!

Karakteristisk för honom var nog också hans ställning till dottern Louise Catherine, sju år äldre än tvillingarna, och hennes giftermål. Professorn hade gjort bekantskap med en begåvad och lovande ung man, lantmätaren Jean Åkerblom. Denne var torparson från Södermanland och hade nått sin ställning i livet helt och hållet genom självstudier och personlig energi. Hans härstamning har det, trots upprepade försök, aldrig lyckats hans avkomlingar att reda upp. Enligt hans egen uppgift var hans far en fransk soldat, som hamnat här uppe, ingen visste riktigt hur och varför; han gifte sig emellertid med en svensk flicka av allmogen och levde sedan som torpare i hennes hemtrakt. Uppgiften bekräftas av såväl Jean Åkerbloms för dåtida svenskt torparfolk tämligen ovanliga dopnamn som av hans egen och många hans avkomlingars typ, hos somliga utpräglad medelhavsvras. Han hade också berättat, att han, den äldste av syskonen, från födelsen var mycket mörk; sedan flyttade föräldrarna till ett hus, där sex rödhåriga barn föddes; efter ett nytt ombyte av hem såg ännu ett mörkhårigt barn dagen.

I denne unge man blev nu professor Trendelenburg alldeles förtjust och bestämde honom till make åt sin dotter Louise Catherine. Om parets böjelse för saken var det naturligtvis enligt tidens sed mindre fråga. Det är mer än troligt att den framåtsträvande mannen i alla händelser var mycket benägen för ett parti som bjöd honom så goda relationer och därtill ekonomiska fördelar. Vad Louise Catherine beträffar, lär hon i början ej varit synnerligen hågad, men man gjorde ju på den tiden som far ville.

Nu var emellertid Åkerblom, i likhet med så många "self made men", storligen belåten med sig själv. Av min ovannämnda tant, Helma v. Düben, har jag hört att hennes far och andra herrar av umgänget, när de varit i sällskap med lantmätaren, brukade småskrattande säga till varandra: "Den Åkerblom, han är då för superb; han tror att ingen förstår någonting utom han." Som antagligen även professorn var en självmedveten herre, blev vänskapen ej långvarig; de kommo snart i tvist, och professors livliga sympati slog nu om till motsatsen. Han meddelade sin dotter, att giftermålet ej skulle bli av. Men då var det Louise Catherine som svarade: "Far och inte jag ville att jag skulle ge honom mitt ord. Nu har jag givit det, och nu skall jag hålla det." Fadern imponerades och böjde sig; giftermålet kom till stånd.

Hon "höll ord" i begreppets fulla utsträckning. Hon blev en dugande, präktig, trofast maka för den man hon från början ej velat ha. Paret innehade egendomen Kronetorp, som sedermera kom till Malmösläkten Bergh. Lantbruk har nu alltid varit en prima institution att ruinera sig på för dem som ej varit lantbrukare till yrket. Huru min morfar skötte sin egendom och sina affärer har jag ingen ledning för att bedöma; kanske var han fallen för dyra experiment. Jag har också hört sägas, att han säkerligen skulle rätt upp affärerna, om han fått leva. Alltnog, då han under en resa till Stockholm hastigt avled, befanns han så gott som ruinerad. Kronetorp måste säljas (1834), och åt min mormor återstod, sedan affärerna uppgjorts, så mycket att hon kunde inköpa ett litet hus med trädgård i Lund, samt en ko, som om dagarna gick på bete bortåt Sliparbacken och om kvällarna leddes hem. En gris hade hon också, vilken blev bar-

Lagman Magnus Flinck med familj omkring år 1806. Lagmannen var då omgift med Gunilla Lindros.
Målning av Anders Johan Hansson, tillhörig S. Lindveds porträttsamling.

nens lekkamrat, och det vållade naturligtvis stor sorg, när han gick grisars vanliga öde till mötes.

Där levde hon i största torftighet och tillbakadragenhet med sina barn, delvis genom att taga emot vävnad för främmande och för övrigt väl mest av trädgårdens och husdjurens produkter. Men hon lyckades draga sig fram utan hjälp. Åtminstone har jag aldrig hört att hon fick någon nämnvärd sådan från släkten i Malmö, och det kan ju tänkas att hon föredrog Lund för att slippa höra anförvanterna klandra den bortgångne maken. Kanske var det ej heller behagligt att bo som fattig änka där hon en gång som förmögen professorsdotter haft sin givna plats i stadens societet*.

Liksom i det Trendelenburgska hemmet voro barnen i det Åkerblomska sex — tre gossar och tre flickor; de förstnämnda äldst. Gossarna fingo skolunderbyggnad och de båda äldsta fingo efter skolans slut studera. Men tarvligt levdes det i hemmet. Min mor berättade en gång att hon och system Amalia en vinter hade en kappa tillsammans — det var omöjligt råd att skaffa en till, så att de båda systrarna kunde aldrig gå ut samtidigt. Den tredje och yngsta system, Gustava, var ofärdig; barnpigan hade en gång tappat henne, när hon var helt späd. Hon kunde under sina första levnadsår ej gå, utan måste bäras; ett ytterligare onus för den hårt arbetande modern. "Ack, Gustava, hur länge skall jag behöva bära dig?" sade hon ibland, vartill den lilla oföränderligt svarade: "Tills jag blir fem år." Vid den åldern började hon också kunna gå; men hon var puckelryggig och alltid sjuklig. Den sex år äldre system Amalia kunde emellertid redan tidigt hjälpa till med hennes vård och var varmt fästad vid henne.

1841 föreslog Gustaf Trendelenburg, som inköpt ett litet hus vid Djäknegatan mitt emot den gamla barnkrubban, att syster Louise skulle flytta dit med sina barn och sköta hans hushåll. Detta tog hon emot. Huset i Lund såldes och man bröt upp. Det

* Agnethe och Helene Trendelenburg hade många minnen att förtälja från Knutsbaler på Malmö rådhus och andra festligheter. Bland annat berättade de, att stadens hårfrisör före dessa tillställningar var så upptagen, att somliga damer måste friseras dagen förut; dessa tillbragte natten sittande i en tunna, med huvudet stött mot kanten, för att ej rubba frisören.

fanns inga telefoner, och att skriva brev kom naturligtvis blott i fråga i viktiga fall; flyttningen tog väl längre tid än man beräknat. Var dag gick Gustaf och tittade utåt vägen, muttrande: "De är så förtjusta i Lund att de inte kan slita sig därifrån." Men till slut syntes den efterlängtnade vagnen.

Amalia var då femton år, Catherine — min mor — tretton, Gustava nio. Av sönerna stannade de båda äldsta, Casper och Johan, tjuguet och nitton, i Lund för att fullfölja sina studier. Huru detta blev möjligt, om släkten bidrog därtill, vet jag ej. Den yngste brodern, Carl, kunde samma förmån ej beredas; han hade redan tre år förut, fjortonårig, kommit i lära hos apotekare Barkman och hade kost och logis hos denne. Logiet var enkelt nog; han hade sin bädd under disken i apoteket. Kosten synes ha varit bättre. Han erinrade sig ännu på gamla dagar huru han en ledig eftermiddag besökt mor och systrar och med dem delat deras enkla kvällsvard av smör och bröd. Av sin mor sändes han ett ärende till mostrarna Helene och Agnethe; dessa sutto också till bords och åto gröt och mjölk samt bådo honom äta med; det var litet för mer, och han kunde ej motstå. Hemkommen fann han även apotekarfamiljen vid aftonmåltiden, men de hade stekt potatis! — en på den tiden lukullisk anrättning i och för sig. Så att, då han bjöds att slå sig ned, kunde han ej annat än förtiga sina båda tidigare måltider och låta sig väl smaka. Vilket ej torde ha varit så oöverkomligt för en matfrisk pojke.

Flickorna tillbragte några stilla ungdomsår i huset vid Djäknegatan, med mycket husligt arbete — piga hade familjen ej råd att hålla sig med — och få, små och anspråkslösa fröjder. Catherine, den mest begåvade av dem, fick något år gå i stadens flickskola, vilken erfarenhet kvarlämnade hos henne en så djup antipati mot allt vad skolor hette, att hon längre fram i livet aldrig ville tillåta sina egna döttrar att gå i skola. Lycklig var hon i sin ungdom icke. Ytterst känslig för disharmoniska intryck, skönhetsälskande och i hög grad intellektuellt mottaglig, led hon av fattigdomen, av att allt omkring henne var tarvligt och fult, att ingen delade hennes intressen, blott med brodern Carl kunde hon tala fritt. Samtidigt genomgick hon en religiös kris; hon fann sig omöjligt kunna tro på den kyrkliga dogmatiken. Komminister Ignells skrift "Den kristna tron och dogmtron" blev hennes rädd-

ning, och hon bevarade livet igenom mot författaren en djup tacksamhet.

Som helt ung drömde hon en gång att hon kom i båt till en främmande strand, där tre svartklädda unga flickor mötte henne. När brodern Carl fått en smula inkomst som provisor, föreslog han en gång att han, Amalia och Catherine skulle taga en vagn och söka upp de okända släktingarna på Lindved. Så skedde, och där återfann Catherine de tre flickorna från drömmen — hennes sysslingar Mina, Catherine och Gunla v. Düben, sorgklädda efter en av de tidigt bortgångna bröderna. Vänskapen blev från ömse sidor lika stark och innerlig och räckte livet ut. Catherine Åkerblom och Gunla v. Düben gifte sig ungefär samtidigt, den senare med sedermera överstelöjtnant Fredrik af Petersens, och vänskapen övergick oförminskad till de båda ungdomsvännernas döttrar.

För att återvända till systrarna Åkerbloms liv i Malmö, var det ej heller där alldeles utan nöjen. Mostrarna Trendelenburg abonnerade på teatern och brukade taga en av systerdöttrarna med i logen, där det fanns gott om utrymme. Ännu på gamla dagar kunde de med förtjusning tala om dessa teaterbesök, sedda i ungdomsminnenas skimmer. Det kunde också hända att most-rarna eller bröderna bjödo på en Köpenhamnsresa. Den äldste brodern, Casper, hade återvänt till Malmö och var anställd i den av Cronholm utgivna Snällpostens redaktion. Han beredde också Catherine tillfälle till en smula förtjänst genom översättningar av franska och engelska berättelser för den Cronholmska, för sin tid verkligt förnämliga publikationen "Portföljen", Åtskilliga av Dickens' mindre berättelser bl. a. torde först ha försvenskats av hennes hand. — För övrigt var det för henne att läsa, läsa på varje möjlig mellanstund mellan de i hennes tycke alltid tråkiga hushållsbestyren. Hennes ännu bevarade brev till Lindved äro, som den tidens brev brukade vara, fulla av resonement om böcker.

Amalia, Malin kallad, var mindre begåvad; det hade icke ansetts löna mödan att kosta något på hennes utbildning. Hon hade lärt att sy kläder, det var det hela. Hennes kunskapsmått var livet igenom ringa och hennes intellektuella intressen likaså; hon var bara glad och snäll. Litet "burdus" var hon i sitt sätt,

till skillnad från Catherine, vars väsen av naturen var stilla och förfinat. Outtröttligt tjänstaktig och välvillig, tänkte Malin det bästa om alla och stötte sig många gånger nära nog med sin omgivning genom att taga i försvar bekanta och obekanta, som de övriga i sällskapet enstämmigt klandrade. Men hon hade en sund intuitiv uppfattning; det var inte möjligt att få henne att godtaga vare sig böcker eller människor, som ej höllo måttet. Jag tycker inte riktigt om den eller den, kunde hon säga, skäl gav hon aldrig, men hon hade alltid rätt. För övrigt var hon den förnöjsammaste människa jag någonsin sett; allt var bra just sådant det var.

Den lilla Gustava dog vid sjutton år, sörjd, tror jag, mest av Amalia. När Gustaf Trendelenburg gick hädan vet jag ej; även det bör ha varit några år efter systemens flyttning till Malmö. Förmodligen blev huset i Djäknegatan sålt, senare bodde Louise Catherine Åkerblom med sina två kvarlevande döttrar i Kalendegatan. Där blev min mor förlovad och gift.

Släkten Quiding var en gammal skånsk prästsläkt från 1600-talet; Petrus Quiding, liksom sin far kyrkoherde i Quidinge, därifrån namnet är taget, avled 1716. Till Malmö kom släkten med min farfar, Nils Quiding kyrkoherde i Caroli, avliden i lungshot 1824. I efterlämnade brev och anteckningar framstår han som en ovanligt älskvärd, rättänkande och självförglömande personlighet. Han var gift med sin kusin Sara Maria Quiding; de hade fem söner och en dotter. En son dog späd, två unga, men de båda äldsta levde; Jacob blev prost i Löfvestad och Nils Herman jurist och rådman i Malmö.

Den sistnämnde uppfyllde faderns testamentariska vädjan till sönerna att draga försorg om moder och syster. Min fader så väl som min moder växte upp under hårdaste ekonomiska tryck. För Jacob Quiding varade det livet igenom — för flertalet även "ståndspersoner" i gamla tider var ju penningknappheten med thy åtföljande ständiga försakelser regel. Han var gift och hade åtta barn. Herman, välbeställd rådman och ogift, tog mor och syster till sig och behöll dem hos sig så länge de levde. De dyrkade honom också, som den tidens kvinnor kunde.

Bekantskapen mellan damerna Quiding och damerna Åkerblom synes tidigt hava kommit till stånd. Redan då Gustava

levde, fick hon en gång lov att välja vem som skulle bjudas på hennes födelsedag. Hon svarade: prostinnan Quiding och mam-sell Quiding. Svaret bevarades i minnet, emedan hon själv då var femton à sexton år och de båda damerna omkring respektive 70 och 40. Kanske hyste Catherine redan då i djupet av sitt hjärta en tyst beundran för den vackre Herman Quiding, som i samtalets lopp ej sade mycket, men plötsligt kunde fälla ett yttrande i lapidarstil, vilket man icke glömde. Han stod emellertid redan vid livets middagshöjd, och han hade det bra och tänkte icke på någon förändring, så länge hans mor levde. Efter hennes död 1855 blev det annorlunda. Kanske hade han ändå ej kommit sig för att fria så snart, om ej Carl Åkerblom då fått apotek i Lund och det blivit bestämt att Catherine skulle flytta med honom dit och sköta hans hushåll. Herman Quiding skrev då till henne ett brev på några rader med förfrågan om "demoiselle" ej, i stället för den tillämnade resan till Lund, vore villig att anträda en längre resa genom livet i sällskap med en redan äldre man. Och hon var villig. Till Lund for hon visserligen, men blott på sex veckor; den 29 maj 1856 stod bröllopet och Amalia intog hennes plats hos brodern. Min mor drog in i som husfru i min fars ägande gård, Östergatan 37, vilken ännu, fast i delvis förändrat skick, står kvar. Han var då 48, hon 28 år. Hemmet där har jag skildrat i den för några år sedan utgivna boken "Skånska hem".

Två år efteråt, när den första lilla dotterdottern var ett år gammal, avled min mormor. Amalia stannade kvar i Lund till dess även Carl gifte sig — med min fars brorsdotter Hilda Quiding — därpå flyttade hon till mina föräldrar. Av egna medel hade hon blott en pension på 50 kronor, samt vad hon kunde förtjäna på att sy linneknappar för en sybehörsaffär, men nytta för sig gjorde hon; all bakning, syltning, lagning, varje-handa klädsömnad för familjen och mycket annat kom på hennes lott. För mig, som ej mindes någon tid då ej "moster Malin" var medlem av familjen, var hon en nästan lika integrerande del av hemmet som föräldrarna.

Under moster Agnethe Trendelenburgs senare levnadsår tillföll omvårdnaden om henne huvudsakligen denna hennes systerdotter. Flera år igenom gick hon var eftermiddag till den gamla

anförvanten för att ett par timmar spela piquet. Det var inte roligt; hon måste noga akta sig för att vinna, ty då blev moster Agnethe vid dåligt humör, men även för att låta märka att hon spelade denna vinsten i händerna. En tid hade jag vissa dagar en lektion i närheten; jag måste då lova att på hemvägen knacka på rutan bakom den nedfällda rullgardinen. Moster Agnethe hörde det ej, men för moster Malin var det ett litet avbrott i kvällens enformighet.

För att nu även tala något om mina morbröder, förblev Casper Åkerblom redaktionsmedlem i Snällposten. Han skall ha varit en mycket begåvad man; jag har hört en omdömesgill gammal dam av hans generation säga: "Hans utrikespolitiska artiklar voro som ett kapitel ur en välskriven världshistoria." Han var också artistiskt begåvad och roade sig på lediga stunder med att göra fina och noggrant utförda arkitektoniska planer och ritningar. Hans olycksöde var nog, som så många tidningsmäns av äldre generationer, alkoholen. Han avled ogift 1863 — också vårdad av syster Amalia.

Morbror Johan, som jag aldrig sett, hör egentligen ej under ovanstående rubrik, ty han var icke under någon längre period av sitt liv Malmöbo. Han blev jurist, assessor vid Svea hovrätt och fick sedan domsaga i Ångermanland. Gift med Emma Berg, hade han sex söner och fyra döttrar, vilka sistnämnda alla förblevo ogifta. Av sönerna har blott en, lasarettsläkaren Valdemar Åkerblom i Linköping, i sin ordning söner.

Morbror Carl återbördades till sist åt Malmö, sedan han, efter en till största delen lycklig och framgångsrik levnad, på gamla dagar lidit stora motgångar. Optimist av naturen, bar han emellertid alla ödets omskiftelser med ett alltid älskvärt, ungdomsfriskt och spänstigt lynne. Under sina sista år hade han som direktör för Malmö Industriloteri en verksamhet som inresserade och passade honom. Han avled 1899; hans efterlämnade maka 1915. Deras tre döttrar blevo alla gifta, med resp. stads- och fältläkaren i Kristianstad d:r Torsten Falck, chefen för Alnarps lantbruksinstitut prof. Mats Weibull och stationsinspektoren i Lund Carl Hedquist. Den ende sonen, Carl, journalist även han, var också någon tid gift, men avled barnlös 1906.

Min far dog 1886, min mor 1889. Söner hade de inga. Deras

döttrar voro Amelie, f. 1857, Sigrid, f. o. d. 1859, samt under-
tecknad, f. 1869. Moster Malin, syster Amelie och jag hade
fortfarande gemensamt hem. Amelie dog 1901. 1906 gifte jag
mig med friherre Dan Vincent Åkerhielm, då medlem av Syd-
svenska Dagbladet Snällpostens redaktion. Samma höst tillträdde
han chefskapet för tidningen Gefle-Posten och vi flyttade till
Gävle. Min moster följde oss dit och avled hos oss, åttiotvåårig,
1908. Så voro även vi, vad Malmö beträffar, "ur sagan". Det
fanns icke mera därstädes några Trendelenburgättlingar, förrän
assessorn vid rådhusrätten, Hans Falck, ditflyttade. Ättlingar av
den gamla Malmösläkten Hegardt finnas däremot många: famil-
jerna Faxe och köpman Stig Wolcke, vars farmor var född Borg.

Denna lilla familjekrönika är, jag vet det, mycket ofullstän-
dig. Med undantag av ovannämnda stamtavla har jag icke haft
tillgång till skriftliga uppgifter, utan berättat ur minnet; det
hela har blivit en mosaik av mest anekdotiskt material, sådant
som företrädesvis fastnar i ett barns och en ung människas håg-
komst. Det gör också icke anspråk på större betydelse än anek-
dotens: att kasta en glimtbelysning över människor och tider
som farit.

ANTECKNINGAR TILL EN
MALMÖBIBLIOGRAFI FÖR ÅR 1934.

Av

INGEBORG HEINTZE.

Det har i en tidigare årsskrifts spalter uttalats en förhoppning om utgivande i tryck av en fullständig Malmöbibliografi. Ännu har detta önskemål icke varit möjligt att realisera, huvudsakligen beroende av ekonomiska skäl. Som ett stort steg i den önskade riktningen framlägger bibliotekarien vid härvarande stadsbibliotek, fil. mag. Ingeborg Heintze, i och med detta en bibliografi över Malmötryck för år 1934. Årsbibliografier komma ävenledes, såvitt möjligheter finnas, att inflyta i följande publikationer. Dels därför och dels ur forskningssynpunkt vore det särdeles tacknämligt, därest Herrar Boktryckare och andra ville rikta Fornminnesföreningens i Stadsarkivet (adr. Rådhuset) förvarade bibliotek med alster, vilka röra Malmö och kunna vara till gagn för bibliografien och hembygdsforskningen.

Red. anmärkning.

Aerotransport, AB. 1924 — 2 juni — 1934. Malmö. 4:o. 48 s.,
ill., portr.

Innehåller uppgifter och bilder från Malmö flygstation Bulltofta.

Agri, Janne, Medicinalväxtodlingarna vid Malmö.

Skånes hembygdsförbunds årsbok 1934, s. 47—55.

— —, Repslageriets glans- och jubeldagar. Ett och annat om ett
gammalt ansett hantverk med stadens äldsta skråordning.
Arbetet. Bil. Framtiden. 5 aug.

Arbetarnas Bildningsförbunds Malmöavdelning. Årsberättelse
1933—1934. Malmö. 4:o. Ill.

Bager, Einar, En brevväxling på 1690-talet.

S. D. S. 4 mars.

— —, Spel och nöjen i forna tiders Malmö.

S. D. S. 23 dec.

— —, Tiggarmunkarnas kloster i Malmö.

Malmö fornminnesförening. Årsskrift 1934, s. 7—17, ill.

B a n k e r :

Bankårsboken. Utg. av Svenska bankmannaföreningen. Årg. 8
(1934). Sthlm, ill., portr.

Innehåller uppgifter om Malmöbanker.

Föreningarnas sparbank. Styrelse- och revisionsberättelse för
1933. Malmö. 4:o.

Härje, K[arl] A[lbert], Skånska intecknings AB i Malmö.
Första halvseklet 1885—1935. Minnesskrift. Malmö. 4:o.
106 s., ill., portr., kart.

Limhamns sparbank. Årsberättelse över 1933 års förvaltning.
Malmö. 4:o.

Malmö kreditförening u. p. a. Stadgar. Malmö. 4 s.

— —, Styrelsens och revisorernas berättelser för 1933 års för-
valtning. Malmö.

Malmö sparbank. Arbetsordning fastställd av styrelsen d. 26 jan. och 9 mars 1934. Malmö. 26 s.

— —, Reglemente stadfäst den 29 okt. 1924, 12 nov. 1927, 17 april 1931, 26 april o. 4 aug. 1934. Malmö. 16 s.

— —, Årsberättelse för år 1933. Malmö.

Skandinaviska kreditaktiebolaget. Göteborg. Stockholm. Malmö. Kvartalsskrift utg. av statistiska avd. Sthlm. 4:o.

Skånes stadshypoteksförening 1909—1934. [Jämte] Styrelse- och revisionsberättelse för 1933. Malmö. 4:o. 36 s.

Skånska banken, AB. Bolagsordning för. Fastställd av K. Maj:t den 20 juli 1934. Malmö. 4:o.

— —, Styrelsens och revisorernas berättelser för 1933 års förvaltning. Malmö.

Skånska Intecknings AB i Malmö. Styrelsens berättelse. Revisionsberättelse. Malmö.

Sparbanken Bikupan. Redogörelse och revisionsberättelse för 1933 års förvaltning. Malmö. 4:o.

Sydsvenska banken, AB. Styrelse- och revisionsberättelser. Malmö.

Bostadsproduktionen i rikets större städer under jan.—sept. 1934. Sociala meddelanden, s. 735—737.

Byggnadsverksamheten i rikets större städer år 1933 samt under byggnad varande lägenheter i början av år 1934. Sociala meddelanden, s. 243—251.

Bülck, Rudolf, Ellenbogen = Malmö. Hamburg. 2 s.
Korrespondenzblatt des Vereins für niederdeutsche Sprachforschung.
H. XLVII. 3.

Centralstationen, Malmö. Dess historia, utveckling och ombyggnad under 1913—1933. Sthlm. 4:o. 50 s., ill.

Christensen, William [utg.], Fortegnelse over Danmarks Breve fra Middelalderen. Række 2: Bd 6 (1505—1510). Kbh.

520 s. (Repertorium diplomaticum regni danici mediaevalis. Series secunda.)

s. 9, 11, 15, 19, 55, 107, 111—112, 116, 125, 135, 150, 159, 163, 211, 212, 239, 265, 291, 295, 312, 344—345, 358—359, 372—373, 414—415, 452, 458, 464, 478, 484, 490—491, 502, 509 innehålla uppgifter om Malmö.

Dahlberg, Knut, Malmö första inkorporeringsärende.
Malmö fornminnesförening. Årsskrift 1934, s. 18—27.

Dhejne, Hans, Från fäladsmark till Riviera. Ett och annat ur
Gustaf Adolfs Torgs historia.
S. D. S. 13 maj.

— —, Kring Lilla Torg och Skomakaregatan.
S. D. S. 9 dec.

Erfreuliche Ergebnisse der Zusammenarbeit von organisierten Konsumenten und Produzenten. Die Milchzentrale von Malmö.
Schweiz. Konsum-Verein, nr 33.

Falkman, Alma, Några minnen om rådman August Robert Falkman och hans föräldrar.
Malmö fornminnesförening. Årsskrift 1934, s. 28—40, ill., portr.

Fischer, Ernst, Konserter i Malmö vid förra seklets mitt.
S. D. S. 14 jan.

— —, Om marknadsgyckel, fyrverkeri och andra folkliga nöjen i Malmö för ett sekel sedan.
S. D. S. 15 juli.

[*Flyborg, Hans Gabriel*, pseud.:] *Styrbjörn*, Badare, bardskärare, fältskärer, apotekare, kirurger och annat läkekunnigt folk i Malmö under danska tiden.
Arbetet. Bil. Framtiden. 6 maj.

— —, "Balgen" (= rabalder och "slagsmaal") i Malmö under den första svenska tiden.
Arbetet. Bil. Framtiden. 19 aug.

— —, Musiklivet i Malmö på 1500- och 1600-talen.
Arbetet. Bil. Framtiden. 29 juli.

Folkets hus, Byggnads AB. Styrelseberättelse för år 1933. Malmö. 4:o.

Folkets park, AB. Årsberättelse för år 1933. Malmö. Ill.

Frick, Carl och Frick, Ernst, Släkten Frick. Genealogiska och personalhistoriska anteckningar saml. och utg. 1 uppl. 1893 av Carl Frick och 2 uppl. 1934 av Ernst Frick. Malmö. 100 s.

Föreningar och ordenssällskap:

Frimurarorden. Matrikel öfver frimurareordens IX. provins för år 1934 utg. af stora landslogens matrikelkommitté. Sthlm. 620 s.

Upptager Malmölogerna.

Lindberg, Fr., Logen n:o 1 Scania 1884—1934. Spridda drag ur dess historia. Malmö. 4:o. 71 s., 11 pl., ill., portr. Minnesskrift i anledning av Svenska Odd Fellow Ordens I. O. O. F. femtioåriga tillvaro 1884—1934, s. 1—71.

[*Odd Fellow Orden.*] Lägret n:o 1 Suecia. Matrikel över medlemmarna. Malmö. 48 s.

— —, Logen n:o 1 Scania I. O. O. F. av Sverige. Matrikel 1934. Malmö. 24 s.

— —, Logen n:o 3 Amicitia. Malmö. 24 s.

— —, Logen n:o 72 Humanitas. I. O. O. F. [Matrikel.] Malmö. 26 s.

Sirius-orden. Medlemsmatrikel 1934—1935. Malmö. 80 s.

Sällskapet W: 6. Matrikel över styrelser, tjänstemän och ledamöter i sällskapet W:6 i Malmö 1934—1935. Malmö. 38 s., portr.

— —, Berättelse över Malmö-logens av Sällskapet W:6 ekonomiska ställning efter tjugoförsta (1933—1934) räkenskapsårets slut. Malmö.

Sällskapet Heimdall. Stadgar och matrikel maj 1934. Malmö. 26 s.

Försäkringsbolag:

[*Bolin, Sture*], Brand- och lifförsäkringsaktiebolaget Skåne 1884—1934. Malmö. 4:o. 224 s., 16 pl., ill., portr.

Försäkringsaktiebolaget Malmö. Styrelsens och revisorernas berättelser för år 1933. Bolagets 32:dra verksamhetsår. Malmö. 4:o.

Sjöförsäkringsaktiebolaget Öresund. Styrelsens berättelse över bolagets verksamhet under år 1933 och revisorernas utlåtande. Malmö. 4:o.

Skåne, Brand- och lifförsäkrings AB. Styrelsens och revisorernas berättelser för år 1933. Malmö. 4:o.

Försäkringssällskapet i Malmö. Matrikel den 1 maj 1934. Malmö. 12 s.

Förteckning över i Malmö praktiserande tandläkare 1934. Malmö. 12 s.

Förteckning över praktiserande läkare i Malmö jämte upplysningar och råd till allmänheten rörande sjukvårdsförhållanden därstädes m. m. Utg. av Malmö läkareförening. Malmö. 32 s.

Gullander, A[nders] P[eter], Isbergs skola i Malmö. [1820.] Hall, B. Rud., Seminarierna, s. 54—55. Lund.

Handel och industri:

Amerikanska motorimporten, AB. Styrelse- och revisionsberättelser för år 1933. Malmö.

Beijer G. & L., AB. Styrelse- och revisionsberättelser 1933. Malmö.

Kockums mekaniska verkstads AB. Balansräkning. Vinst- och förlusträkning. Revisionsberättelse. Malmö. 4:o.

Kooperativa föreningen Solidar. Förvaltnings- och revisionsberättelser för år 1933. Utg. av medlemsråd, styrelse och revisorer. Malmö.

- Kritbruksbolaget i Malmö.* Förvaltningsberättelse för år 1933. Malmö. 4:o.
- Malmö förenade bryggeriers AB.* Styrelse- & revisionsberättelse för tiden 1 okt. 1933 — 30 sept. 1934. Malmö. 4:o.
- Ljungman, J. C., AB.* 1924 28/12 1934. Malmö. 18 s., ill.
- Manufaktur AB i Malmö.* Styrelseberättelse till delägarna. Malmö. 4:o.
- Skånska Cementgjuteriet, AB.* Styrelse- och revisionsberättelse år 1933. Malmö. 4:o.
- Stölten & Son 1884—1934.* Malmö. 32 s., ill., portr.
- Svenska sockerfabriks AB.* Bolagsordning. Malmö. 4:o. 2 s.
- —, Revisionsberättelse och styrelseberättelse för verksamhetsåret 1 aug. 1933 — 31 juli 1934. Malmö. 4:o.
- Sveriges bleckvaruindustriförening 1924—1934.* Malmö. 40 s., ill., portr.
AB Bleckvarufabriken, Malmö, s. 12—16.
- Sydsvenska kraftaktiebolaget.* Styrelse- och revisionsberättelse 1933. Malmö.
- Södra Sveriges ångpanneförenings verksamhet under år 1933.* Berättelse. Malmö.

Historier från gamla dagars Malmö.

- Arbetet. Bil. Framtiden. 9 sept.
- Hülphers, Abraham Abrahamsson,* Genom sjuttonhundratalets Skåne.
Schiller, H., Skåne genom två sekler, s. 9—114. Falköping. Ill., portr. (Malmö behandlas på s. 47—72.)
- Junge, Reynold,* Reynold Junges Møntmesterregnskaber 1534—1540. Udg. ved Georg Galster af Selskabet for Udgivelse af Kilder til dansk Historie. Kbh. 220 s.

Järnvägsstyrelsens skrivelse till K. Maj:t den 30 juni 1934 ang. av luftfartsleden Stockholm—Malmö förorsakad inkomstminskning för statens järnvägar. Sthlm. 12 s.

S. J:s publ., utredn. m. m. 1934: 2.

Jönsson, Einar, Kommunal bostadsförmedling.

Svenska stadsförbundets tidskrift, s. 502—505.

K. F. U. M:s ynglingaavdelning, Malmö, 1894 — 1934. Minnesskrift. Malmö. 74 s., ill.

Kalling, Sten, Några iakttagelser vid rivningen av fängelselängorna på Slottsholmen.

Malmö fornminnesförening. Årsskrift 1934, s. 41—46, ill.

K a r t o r :

Karta över Malmö hamn jan. 1934. Malmö. 46 × 70.

Malmö stads folkskolor. [Karta över] Malmö. 34 × 41.

Katalog över Malmö Poliskårs bibliotek år 1934. Malmö. 32 s.

Kioskbolagets telefonkatalog över Malmö 1934. Malmö. 788 s.

Larsson, Gösta, Livets nödtorft. Sthlm. 414 s.

Roman med handl. förlagd till Malmö under storstrejken 1909.

Lauritzen, Vilhelm, Konkurrencen om et Teater i Malmø. Udfaldet af den offentlige Skitsekonkurrence.

Arkitekten. Ugehæfte, s. 17—19. Kbh. 4:o, ill.

Ljungberg, Leif, David Hansen och sjörövarna.

S. D. S. 6 maj.

— —, Hälsingborgs stads historia.

S. D. S. 28 sept.

Rec. av L. M. Bååth, Hälsingborgs stads hist. 2 med särskild hänsyn till parallella Malmöförhållanden.

— —, Stadsarkivet i Malmö.

Malmö fornminnesförening. Årsskrift 1934, s. 47—90, ill., litt.

Lundgren, Karl Hj., När Strindbergs "Giftas" blev "Brageförbundets" bane.

När jag gick i skolan. Skol- och ungdomsminnen från 1800-talets senare hälft., s. 141—150. Upps., portr.

Lysander, Albert. S:t Petri kyrkoinventarier förr och nu.
Malmö S:t Petri församlingsblad. N:r 48.

Länsstyrelsens i Malmöhus län kungörelser. Serie A, B. Malmö.
[*Magistraten i Malmö.* Kungörelse ang. besiktningsmän för år
1935.] Malmö. 2 s.

Malmö adressregister med gatukalender och allmän vägledare.
Utg. av Nils O. Larsson. Årg. 14 (1934). Malmö. Kart.

Malmö allmänna vägvisare. Utg. av E. Sardell. Årg. 17 (1934).
Malmö. Kart.

Malmö automobilklubbs matrikel 1934. Malmö.

Malmö djurskyddsförenings årsberättelse för 1933. Malmö.

Malmö fackliga centralorganisations verksamhet. Årsberättelse
april 1933 — april 1934. Malmö.

Malmö fastighetsägares ekonomiska förening u. p. a. Stadgar.
Malmö. 4:o. 2 s.

Malmö fornminnesförening. Stadgar gällande fr. o. m. den 29
nov. 1933. Malmö. 3 s.

Malmö fornminnesförening. Årsskrift 1934. Malmö. 156 s., ill.

Malmö föreläsningssällskapets verksamhet. Redogörelse 1933.
Malmö.

Malmö gymnastik- & idrottsförening. Jubileumsskrift 1929—
1934. Malmö. 92 s., ill., portr.

Malmö frihamn. Taxor för Malmö frihamn okt. 1934. Malmö.
20 s.

[*Malmö hamn.*] Taxa å hamnavgifter i Malmö tullhamn fast-
ställd av Kungl. Maj:t den 30 nov. 1928, prolongerad av
Kungl. Maj:t den 31 dec. 1931, att fr. o. m. den 1 juli
1934 gälla tillsvidare. Malmö. 20 s.

Malmö hantverksförening. Förvaltningsberättelse 1933. Malmö.

Malmö idrottsplats, AB. Styrelsens berättelse över verksamheten
under år 1933. Malmö. 4:o.

Malmö importlista. Utg.: S. Lundborg & G. Nyberg. Malmö. 36 s.

Malmö industriförening. Årsberättelse över Malmö industriförenings verksamhet år 1933. Malmö.

Malmö landstombilkompani. Stadgar. Malmö. 8 s.

Malmö museum. Utställningar:

Målningar och teckningar av Knut Lundström. Februari 1934. Malmö. 6 s.

Målningar och teckningar av Erik Jönsson. Mars 1934. Malmö. 3 s.

Belgisk konst. Malmö. 12 s.

Katalog över silverutställningen på Malmöhus slott den 21—30 april 1934. Anordnad av Sydsvenska Dagbladet Snällposten och Malmö museum. Malmö. 31 s. 12 pl.

"De tolv." Katalog. Oktober 1934. Malmö. 10 s.

Skånes konstförenings jubileumsutställning å Malmö museum november 1934. 1904—1934. Malmö. 24 s.

Utställning av fru Signe Forsbergs samlingar rörande skånsk allmogekultur. Katalog. Malmö. 15 s.

Malmö roddklubb, Anteckningar om, 1884—1934. Malmö. 58 s., ill.

Malmö spritförsäljnings AB. Tjänste- och avlöningsreglemente. Malmö. 10 s.

Malmö stads adressskalender. Årg. 46 (1934). Malmö.

Malmö stads kyrkliga förvaltnings räkenskaper för år 1933. Revisionsberättelse.
Särtryck ur Kyrkoförvaltningens i Malmö handlingar.

Malmö stads årsbok. Årg. 21 (1933). Malmö. 4:o.

Malmö stadsbibliotek. Tillväxtkatalog 1933. Malmö. 120 s.

Malmö stadsmision. Årsberättelse för år 1933. Malmö. Ill.

Malmö teknologförbund d. ä. Stiftad 1904. Medlemsförteckning. 1934. Malmö.

Malmöbladet Fri talan. N:r 1—6. Malmö. 4:o.
Malmö medborgareförbunds valskrift.

Malmöhus läns hemslöjdsförening. Styrelsens berättelse över föreningens verksamhet under år 1933. Malmö.

Malmöhus läns hushållningssällskaps kvartalsskrift. Malmö.

Malmöhus läns hushållningssällskaps matrikel för år 1934. Malmö. 116 s.

Malmöhus läns landsting, Handlingar inkomna till, år 1934. Malmö. 4:o.

Malmöhus läns landstings protokoll år 1934. Malmö. 4:o.

Malmöreglementet. Samarbetsnämnden för Sv. kommunaltj. mannaforb.:s avd. i Malmö har avgivit nedanstående yttrande till stadsfullmäktige över lönenämndens förslag ang. överarbetning av tjänste- o. avlöningsreglementet. Kommunaltjänstemannen, s. 269—273. (Forts.)

Minnen från predikstolen i Malmö S:t Petri. Tre predikningar av församlingens präster. Årg. 14 (1934). Malmö.

Nielsen, Lauritz, Dansk typografisk Atlas 1482—1600. Kbh. Fol., 20 s., 100 pl.
Faksimiler ur böcker tryckta i Malmö.

Nilson, Alfred B., Den förhäxade skolpojken i Malmö. En händelse från 1600-talets Malmö.
S. D. S. 9 sept.

— —, Gatustriderna i Malmö 1890.
Skånska Dagbladet. 24 febr.

— —, Malmö fiskeläge.
S. D. S. 26 aug.

— —, En promenad i Promenaden. När Malmö var en småstad och hade 12.176 invånare.
S. D. S. 16 dec.

Nordström, C. Hilding, Arbetslöshet och arbetslöshetshjälp i städerna hösten 1932 — vintern 1934.
Svenska stadsförbundets tidskrift, s. 145—152.

— —, Städernas arbetslöshetspolitik april—juli 1934.
Svenska stadsförbundets tidskrift, s. 348—350.

Nya infartsvägar till Malmö.
Tekn. tidskrift. Väg- och vattenbyggnadskonst.
H. 6. s. 69—72.

Ohlsson, Håkan Theodor, Biografisk matrikel över svenska kyrkans prästerskap 1934. 740, 72 s. Lund.
Malmö i Lunds stift, s. 339—425.

Person, Erik, "Møntergaarden" i Malmö. Kbh. 8 s., ill., portr.
Särtryck ur Numismatisk Förenings Medlemsblad. 14.

— —, Några anteckningar om Malmösläkten Dringenberg.
Malmö fornminnesförening. Årsskrift 1934, s. 91—106, ill.

— —, Reformationen i Malmö. Malmö.
Förf:s Reformationen i Skåneland, s. 9—18. Ill., portr., litt.

Pihl, Gunnar Th:son, Bakom renässansfasaden. [Malmö rådhus.]
S. D. S. 18 febr.

Polishusbyggnaden i Malmö. Inbjudan att övervara invigningen av, den 17 dec. 1934 kl. 2 e. m. Malmö. 8 s.
Innehåller plan över byggnaden.

Rikstelefonkatalogen. D. 1. Malmödelen. Sthlm. 1018 s., kart.
Malmö s. 101—282.

Sjögren, H., Några jämförelser mellan de äldre och det nyaste av koloniområdena i Malmö.
Täppan, s. 26—33. 4:o, ill.

Sjöholm, J[osef], Min tjänstgöring i Lunds stift.
Lunds stifts julbok, s. 43—56. Malmö. Ill. (s. 51—56 från tjänstgöringen i Malmö.)

S k o l o r :

Anna och Eva Bunths skola för flickor. Katalog. Redogörelse för läsåret 1933—34. Malmö.

- Borgarskolan* (Högre folkskolan). Årsredogörelse 1933—34. Malmö.
- Förberedande elementarskolan*. Årsredogörelse läsåret 1933—34. Malmö.
- Hermods institut*. Historia. Verksamhet. Syftemål. Malmö. 32 s., ill., portr.
- Högre allmänna läroverket för flickor*. Katalog. Redogörelse läsåret 1933—34. Malmö.
- Kommunala mellanskolan*. Katalog läsåret 1934—35. Årsredogörelse läsåret 1933—34. Malmö.
- Malmö aftonskola för real- och studentexamen*. Redogörelse läsåret 1933—34. Malmö.
- Malmö handelsgymnasium*. Katalog. Årsberättelse för 1933—34. Arlöv.
- Malmö högre allmänna läroverk*. Katalog. Redogörelse för 1933—34 och inbjudning till årsavslutning. Malmö. 4:o.
- Malmö högre läroverk för flickor*. 1. Kort återblick på 50-årsperioden av skolans verksamhet. 2. Redogörelse för läsåret 1933—34. Malmö. 4:o. Ill., portr.
- Malmö högre läroverk för flickor*. Katalog. Malmö.
- Malmö realskola*. Katalog. Redogörelse 1933—34 jämte inbjudning till årsavslutning. Malmö. 4:o. Portr.
- Malmö stads folkskolor*. Berättelse för läsåret 1932—1933. Malmö.
- Malmö stads lärlings- och yrkesskolor*. Redogörelse 1933/34. Malmö.
- Tekla Åbergs högre läroverk för flickor*. Katalog. Redogörelse för arbetet läsåret 1933—34. Malmö.
- Tekniska läroverket*. Katalog 1934—35. Redogörelse 1933—34. Malmö.
- [*Thunander, Gunnar*], Översikt över det allmänna skolväsendet i Malmö 1934. Malmö. 24 s.

Skådebanans Malmöavdelning. Styrelse- och revisionsberättelse 1933—34. Malmö.

Skånemässan. Svensk varumässa. Malmö. 6—12 augusti 1934. Officiell katalog. Malmö. 272 s.

Skånes handelskammare. Meddelanden. Årg. 28 (1933): H. 3—5; årg. 29 (1934): H. 1—2. Malmö.

— —, Medlemsförteckning avsl. den 31/12 1933. Malmö. 22 s.

Skånes konstförening 1933. Stadgar. Vinst- och dragningslista. Medlemsförteckning. Malmö. 32 s.

Skånska automobilklubben. Handbok. Malmö. 106 s., ill., kart.

— —, Styrelseberättelse 1933. Malmö.

Skånska hovrätten. Domar. Protokoll. Utslag.

Skånska ingenjörsklubbens ledamöter januari 1934. Malmö. 138 s., portr.

Skånska smörexportföreningen, Malmö. Styrelse- och revisionsberättelse 1933. Malmö. 4:o.

Smörkontrollstation å Ångbåtsbron i Malmö. Allmän byggnadsbeskrivning [utg. av] Malmö hamnförvaltning. Malmö. Fol., 26 s.

Stadens framtid. Valskrift utg. av Malmö. soc. dem. ungdomsklubb. Malmö. Fol., 12 s., ill., portr.

Stadsfullmäktiges i Malmö protokoll med bihang 1934. Malmö.

Statistiska uppgifter över vattenledningsverk, avloppsledningar, gator och vägar samt renhållningsverk i svenska städer och samhällen. Sthlm (tr. i Malmö).

Stiftelsen Malmö konserthus. Program 14, 16 jan., 11, 16, 18, 20, 22, 24 och 26 febr., 9, 11 mars, 15 april, 12, 25 och 28 okt., 11, 25 nov.

— —, Reglemente. Malmö. 4 s.

[*Stiftelser i Malmö.*] Enskilda hem för gamla.

Svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundets kalender 1934, s. 408—410.

Ett stolt tjugoårsminne. Anteckn. om Baltiska utställningen, dess tillblivelse etc. av olika förf., bl. a. Waldemar Bülow, Alfred Fjelner.
S. D. S. 15 maj.

Svenska röda korsets frivilliga manliga sjukvårdstrupper i Malmö. Malmö krets 2. Matrikel m. m. Årg. 4 (1934). Malmö.

Sveriges handelskalender. Årg. 55 (1934). D. 1. Sthlm. 4:o. Kart.
Malmö, s. 391—456.

Taxeringskalender, Sveriges, 1934. Sthlm. 704 s.
Malmö, s. 257—299.

Taxeringskalender. Utdrag ur Malmö stads inkomsttaxeringslängd för år 1934. Malmö. 4:o.

Tidningar och tidskrifter:

Arbetet. Malmö. Fol.

Barnens dags tidning 1934. Malmö. 4:o. Ill.

Caroli kyrkliga ungdomsförenings tidskrift. Malmö.

Goda kamrater. Månadsblad för Malmö S:t Petri kyrkliga ungdomskrets. Årg. 14 (1934). Malmö. 4:o.

Jägersrobladet. Malmö. 4:o. Ill.

K. F. U. K. i Malmö. Medlemsblad. Årg. 16—17 (1934). Malmö. 4:o. Portr.

K. F. U. M. i Malmö. Månadsblad. Årg. 43 (1934). Malmö. 4:o. Ill.

Kirsebergskyrkans månadsblad. Malmö.

Korrespondens. Hermods månadstidning. Malmö. 4:o.

Malmö S:t Pauli församlingsblad. Årg. 3 (1934). Malmö. Ill.

Malmö S:t Petri församlingsblad. Malmö. 4:o. Ill.

Programblad för Malmö metodistförsamlingar. Malmö. 4:o.

Skånes köpmannablad. Malmö. Fol.

Skånska Aftonbladet. Malmö. Fol.

Skånska Dagbladet. Malmö. Fol.

Sydsvenska Dagbladet Snällposten. Malmö. Fol.

Uhlén, Axel, Malmö metallarbetarefackförening 1884—1934.
Minnesskrift. På föreningens uppdrag utarb. Malmö. 132 s.
Ill., portr.

Utredning om reglering av församlingsindelningen inom Malmö stad. Malmö. 4:o. 16 s.

Särtryck ur Malmö samfällda kyrkoråds handlingar.

Valhandbok. En kortfattad handledning i de viktigaste tekniska detaljerna vid val av stadsfullmäktige och elektor. Malmö. 36 s.

Wicksell, Sven Dag, Befolkningsrörelsen i Sveriges härader, tingslag och städer 1911—1925. Malmö. 134 s. (Skrifter utg. av Fahlbeckska stiftelsen. 20.)

Wrangel, Ewert, Ett femhundraårsminne för Öresund och Malmö. S. D. S. 11 febr.

Wählin, Hans, Forskning och fantasteri. [Rec. av A. U. Isberg, Skolväsendet i Malmö. 1. Medeltiden. Malmö 1933.]
Malmö fornminnesförening. Årsskrift 1934, s. 107—123.

— —, Studier i Malmö stads äldsta historia.
Malmö fornminnesförening. Årsskrift 1934, s. 124—147, litt.

[*Österdahl, Herman,* pseud.:] *Armand,* Sportfiskaren i Malmö tar makrill med spö.
S. D. S. 7 okt.

Österling, Anders, Miniaturer från Malmö. Petri kyrka. Kungsparken.
Förf:s Skånska utflykter, s. 11—49. Sthlm. Ill.

En förteckning av detta slag kan knappast bli fullständig, men min avsikt är att komplettera årsförteckningarna i en kommande bibliografi. Årsberättelser för de kommunala verk, som återfinnas i Malmö stads årsbok ha ej upptagits separat. Skolorna utgöra ett undantag. Uppgifter ang. småtrycket ha inhämtats från tryckerierna här i staden och det som tryckts å annan ort har ej tagits med denna gång.

FÖRENINGSMEDDELANDEN.

Styrelsen för Malmö Fornminnesförening anhåller härmed att till medarbetare och annonsörer i här föreliggande årsskrift få framföra ett förbindligt tack för den emot föreningen visade välviljan.

*

Förre stadsarkivarien A. U. Isberg har anhållit om plats för nedanstående:

"Meddelande till Malmö Fornminnesförenings Medlemmar.

Enär Fornminnesföreningens styrelse av skäl, som komma att av mig förtydligas, vägrat plats i årsskriften för ett av mig avfattat genmäle till dr Hans Wählin såsom svar på hans angreppskritik i årsskrifterna 1933 och 1934, får jag tillkännagiva, att genmålet jämte kommentarer komma att tryckas på min bekostnad i broschyrform och kostnadsfritt tillställas föreningens medlemmar samtidigt med årsskriftens utgivande.

A. U. Isberg."

Lomma den 25 januari 1935.

Med anledning av ovanstående får styrelsen hänvisa till följande protokollsutdrag från styrelsens sammanträden:

Den 3 september 1934.

§ 3. Då det med hänsyn till föreningens ekonomi vore behöfligt att instundande år nedbringa sidantalet i årsskriften och då det vore styrelsen bekant, att f. stadsarkivarien A. U. Isberg i sagda årsskrift önskade bemöta d:r Hans Wählin's recension av Isbergs arbete "Skolväsendet i Malmö", beslöt styrelsen att emottaga ett ev. bidrag från Isberg, dock endast under den förutsättning, att detta strängt hölle sig till sak, gjordes så kortfattat som möjligt och i varje fall icke överstege 20 trycksidor. Då styrelsen ansåg det lämpligt, att denna fråga slutdebatterades redan i instundande årsskrift, önskar styrelsen, att Wählin måtte få ta del av Isbergs artikel i korrektur för genmäle, varefter tillfälle beredes Isberg för slutreplik. Dessa senare bidrag skulle ej få upptaga mer än högst fyra trycksidor vardera. Isbergs manuskript skulle vara årsskriftens red. tillhanda senast den 1 instundande december. Resp. repliker skola tillställas red. senast 1 månad efter emottagandet av resp. korrektur. Protokollsutdrag skulle genom sekreterarens försorg tillställas Isberg och Wählin.

Den 21 december 1934.

§ 2. Under hänvisning till § 3 i styrelsens protokoll för den 3 september innevarande år beslöt styrelsen att till f. stadsarkivarien A. U. Isberg återställa hans den 1 dennes ingivna manuskript betitlat "Malmö stads äldre historia. Genmäle till fil. d:r Hans Wählin". Då detta upptog 65 maskinskrivna foliosidor jämte karta, motsvarande minst 66 trycksidor av årsskriftens format, och 20 sidor vore ett absolut maximum, anser styrelsen sig icke kunna bereda plats för inlägget i detta omfång. Därest Isberg fortfarande önskar få något bidrag i saken infört i årsskriften 1935 inom den ram och efter de normer, vilka tidigare angivits, skulle han före den 15 instundande januari tillställa styrelsens ordförande eller sekreterare manuskriptet i fråga. — Protokollsutdrag skulle genom sekr. försorg tillställas Isberg. — Denna § blev omedelbart justerad.

Den 23 januari 1935.

§ 2. Från förre stadsarkivarien A. U. Isberg hade under gårdagen inkommit en skrivelse av följande lydelse:

"Till Styrelsen för Malmö Fornminnesförening. I anledning av styrelsens till mig i avskrift insända protokoll av den 21 sisl. dec., § 2, vari styrelsen, med återställande av manuskriptet till mitt genmäle till d:r Hans Wählin, beslutat vägra beredande av plats för genmälet i årsskriften 1935 av den anledningen att genmälet överskredde det antal av 20 trycksidor, som föreskrivits såsom "ett absolut maximum", en föreskrift, som "med hänsyn till föreningens ekonomi" ansetts behöfelig för nedbringande av sidantalet i innevarande årsskrift, får jag till svar meddela, att, fast styrelsen åt Hans Wählin för hans värdelösa pseudovetenskapliga artiklar i årsskrifterna 1933 och 1934 beviljat ett utrymme, av tillsammans 65 trycksidor motsvarande samma utrymme, vilket styrelsen vägrar för mitt alltigenom sakliga genmäle, jag förbinder mig att för egen del bekosta de trycksidor i årsskriften varmed genmälet kommer att överskrida de föreskrivna 20 sidorna, och anser mig genom denna anordning hava eliminerat den fördyrning av årsskriftens tryckning, vilken styrelsen vill undvika. Lomma den 20 januari 1935.

A. U. Isberg."

Oaktat den för herr Isberg fastställda fristen för svar utgått, ansåg sig styrelsen fortfarande böra tillmötesgå herr Isbergs framställning om plats för genmäle till d:r Hans Wählin; dock endast inom den ram och efter de normer, vilka angivits i styrelsens protokoll den 3 sept. och 21 dec. sistlidet år. På grund av årsskriftens snara tryckning uppställde styrelsen dessutom såsom ett oeftergivligt villkor, dels att herr Isberg, därest han ämnar begagna sig av styrelsens erbjudande, ofördröjligen och senast lördagen den 26 ds. kl. 1 em. lämna meddelande härom till styrelsens ordförande eller sekreterare, dels att ett ev. manuskript är någon av nämnda personer tillhanda senast torsdagen den 31 dennes kl. 1 em. — Av principiella skäl kunde styrelsen icke acceptera det i herr Isbergs här ovan intagna skrivelse gjorda erbjudandet. — Protokollsutdrag skulle genom sekreterarens försorg tillställas herr Isberg. — Denna paragraf blev omedelbart justerad.

Med "principiella skäl", som omnämnes i § 2 av protokollet för den 23 januari 1935, avser styrelsen endast att understryka sin rätt att icke nödgas emottaga bidrag till årsskriften endast av den anledning, att ekonomiskt vederlag ställes i utsikt.

*

Stadgäändring.

Föreningen har vid sammanträde den 16 november beslutat följande ändring av stadgarna:

§ 3.

Medlemsavgifter.

Medlem erlägger en avgift av 5 kronor årligen; medlem under 25 år endast 3: — kronor.

Medlem, vars — — — avgift.

FÖRTECKNING

över årligen betalande medlemmar av

MALMÖ FORNMINNESFÖRENING,

vilka inträtt under tiden mars 1934 — febr. 1935.

Ahlström, Sven, Postmästare	Lindal, Harald, Överlärare, Trälleborg
Anthell, Gösta, Kontorist	Melander, N. G., Magistratssekreterare
Blanck, N. A., Länsarkitekt	Nilsson, Erik, Tandläkare
Berntson, John, Fotograf	Odell, Edvin, Direktör
Clemensson, Hilma, Fröken	Ohm, Otto, Fotograf
Dahlberg, Ellen, Fröken	Olsson, C. W., Handlande
Dunér, J., Vaktmästare	Sandblad, Nils Gösta, Amanuens, Lund
Ekelin, A., Häradsskrivare	Segge, Åke, Fänrik
Envall, Nils, Bokhandlare	Stadsarkivet i Malmö
Faxe, Lorens, Ingenjör	Stadsbiblioteket i Malmö
Flensburg, F. W., Rådman, Karlskrona	Stenström, Ebba, Fru
Friberg, Otto, Överlärare	Stenström, J. A., Boktryckare
Hansson, Frithiof, Direktör	Stickler, H. Douglas, Direktör, Sthlm
Hartz, Frida, Fru	Thuröe, Anna, Fru
Hedrn, Elias, Civilingenjör	Thuröe, Einar, Ingenjör
Holmberg, Nils, Fil. D:r, Lund	Wallin, A. W., Herr
Hübe, Erik Bülow, 1:e stadsingenjör	Werner, C. L., Hovrättsråd
Kristensson, Karl, Operasångare	Åberg, Minni, Fröken

ORIENTALISKA MATTAFFÄREN

J. B. NESSIM

TELEFONER:

162 48 }
292 61 } Linjeväljare
270 58 }

SÖDERGATAN 18
MALMÖ

TELEGRAMADRESS:

ORIENTMATTÄ

DIREKT IMPORT

PARTI & MINUT

Äkta mattor lagas.

Mattor mottagas till
förvaring under
sommaren.

*Skandinaviens Största Specialbus för MATTOR av alla slag
LINOLEUM, GARDINER, MÖBELTYGER m. m.*

EGEN TAPETSERAREVERKSTAD.

P Å H L S S O N S

Bröd, Mjök & Specerier

Bergsgatan 12, Malmö

Telefoner: 212 96, 240 32

Ljudlös gång · lätt
anslag · vacker
skrift · stark och
gedigen konstruk-
tion · elegant
utseende.

En ljudlös privatskrivmaskin

Ni erhåller utan förbindelse närmare upplysningar om Remington Noiseless Portable - den ljudlösa privatskrivmaskinen - vid insändande av nedanstående kupong med Edert namn och adress.

REMINGTON

Stortorget 21 · Malmö

2

"GYNNA

ANNONSÖRERNA"

OXIE HÄRADS SPARBANK

STORTORGET 11, MALMÖ

STIFTAD 1847

Omslutning c:a Kr. 64.000.000: —

Egna fonder „ „ 5.000.000: —

Expeditionstid 10—2.

Sevärd

är under alla förhållanden vår

Möbelutställning

och Ni får, om Ni önskar, ett
praktiskt och billigt förslag för
Eder bosättning.

Bekväma betalningsvillkor.

SONESSON på ÖSTER

Malmö. Mitt för Värnhemstorget.

SKÅNSKA

INTECKNINGSAKTIEBOLAGET

||| i MALMÖ, Södergatan 10. Tel 201 52,
215 26 lämnar inom Skånes städer:

BYGGNADSKREDITIV
(lån under byggnadstiden)

INTECKNINGSLÅN

såväl bottenlån som sekundärlån utan amor-
tering intill 70 0/0 av fastighets taxeringsvärde.

För varje slag av reproduktion äro våra firmor inrättade, för konstnärliga, vetenskapliga och kommersiella ändamål. Särskilt vilja vi framhålla faksimilreproduktion såväl i färgtryck som i svarttryck av gamla handteckningar, handskrifter och kartor som gjort våra firmor kända långt utom landets gränser. Rådgör med oss om allt ifråga om reproduktion.

AB. MALMÖ GRAFISKA ANSTALT &
AB. MALMÖ LJUSTRYCKSANSTALT
MALMÖ.

Grand Prix

å Konstindustriutställningen i Paris 1925.

En Modern Storbanks

resurser och
tjänster ställer
Skandinaviska
Kreditaktie-
bolaget till sina
kunders förfo-
gande för alla
bankaffärer.

Wingårds Färghandel

Stadens äldsta Färghandel

Södergatan 50

S. Förstadsgat. 41

Möllevångstorget 6

S:t Knuts Torg 7

Trälleborgsvägen

Virentofta

Telefon: Namnanrop Eugen Wingård.

SKÅNSKA DAGBLADET

med söndagsbilagan HEMMET.

Utkommer i tvenne uppplagor.

Morgonupplagan har störst postupplaga
av alla utanför Stockholm utkommande
tidningar.

Middagsupplagan har större spridning
i Malmö än någon annan tidning.

PRENUMERERA!

ANNONSERA!

KAFFE
THE
CACAO

Utsökta kvaliteter,

Låga priser,

ERIC LUNDBLADH

Tel. Namnansrop, Malmö.

Egen Import.

Modernt kafferoasteri.

DET ÄR INGEN TILLFÄLLIGHET

att ÅTVIDABERGS namn kommit att jämföras med rationella kontorsmöbler. Ty ÅTVIDABERGS modeller ha provats och prövats i det praktiska arbetet och överallt visat sig fylla de höga fordringar man ställt på dem.

Gör Ert kontor — Ert arbets-
hem — modernt och effektivt, stil-
fullt men ändå praktiskt.

*ÅTVIDABERGS MÖBLER
ERT KONTOR.*

A.-B. Åtvidabergs Industrier, Östergatan 1, Malmö
Telefon: 225 64

CARL GLEERUPS

PAPPERSHANDELS A.-B.

Mest sorterade inköpskälla i allt som till-
hör pappers- och kontorsmaterialbranschen.

Adelgatan 21.

Tel. 157 52, 236 61, 271 86.

Sparbanken Bikupan i Malmö

Huvudkontor: Östergatan 26.

Avdeln.-kontor A. Bergsgatan 40,

B Östra Förstadsgatan 60

HÖGSTA INLÅNINGSRÄNTA.

Expeditionstid: 10 fm. — 1,30 em.

samt (dock ej lördagar) 5—6,30 em.

Malmö Fornminnesförenings skrifter m. m. tillhandahållas medlemmar till följande priser:

Minnesskriften 1909—1919. Kr. 5: —.

Årsskrifterna 1933—34, pr st. kr. 3: —.

Amaranterordens minnesskrift. Kr. 5: —.

Berlin, K.: Malmöhus. Kr. 0: 25.

Vykort med motiv från det gamla Malmö, 9 st. olika, pr st. kr. 0: 10.

Skånes Hembygdsförbunds årsskrift 1935. Kr. 1: —. (Varom anmälan dock skall vara sekr. tillhanda senast under maj; skriften utkommer under sommaren 1935.)

Skånes numismatiska förenings Malmöhus-medalj i brons Kr. 4: —.

Ovanstående publikationer m. m. försäljas av föreningens sekreterare, adr. Stadsarkivet, Rådhuset, rt. 21178.

*Föreviga fädernas minnesmärken
och viktiga händelser å forn-
forskningens område på film*

Anlita vid filmupptagningar

MALMÖ BIOGRAF A.-B., Malmö

eller

A.-B. SVENSK FILMINDUSTRI, Stockholm

Dem

som låter priset vara bestämmande
vid beställningar av **trycksaker** begår
ett misstag

Utförandet spelar en mycket stor roll

De pengar som utgivas för minder-
värdigt utförda trycksaker äro bort-
kastade

Modernt och omsorgsfullt utförda
trycksaker erhållas hos

Lundgrens Söners

Boktryckeri, Malmö

Baltzarsgatan 24

Tel. 190 81, 201 06

FÖRSÄKRINGS-AKTIEBOLAGEN
"SKÅNE" och "MALMÖ"

**B r a n d- o c h L i v-
f ö r s ä k r i n g a r**

Olycksfalls-, Sjuk-, Barnolycksfalls-,
Ansvarighets-, Automobil-, Trafik-,
Motorcykel-, Inbrotts-, Resgods-,
Glas-, Garanti-, Vattenledningsskade-
samt Värdepost-
f ö r s ä k r i n g a r

HUVUDKONTOR: M A L M Ö

Telefoner: Namnanrop "S K Å N E"

Telegramadress: S K Å N E

Huvudagent i Malmö: H. G. A. Schmidt

Rt 205 92 och 207 55

Ombud å alla större platser i riket

MALMÖ FORNMINNESFÖRENING
ÅRSSKRIFT 1935

